

Ministerstwo Rodziny,
Pracy i Polityki Społecznej

**SPRAWOZDANIE Z REALIZACJI
KRAJOWEGO PROGRAMU
ROZWOJU EKONOMII SPOŁECZNEJ
(KPRES)**

za rok 2018

Warszawa 2020

Wykaz skrótów

BGK	Bank Gospodarstwa Krajowego
CIS	Centrum Integracji Społecznej
DES	Departament Ekonomii Społecznej i Solidarnej
EFS	Europejski Fundusz Społeczny
FP	Fundusz Pracy
GUS	Główny Urząd Statystyczny
KA	Komitet Akredytacyjny do spraw systemu akredytacji oraz standardów usług i działania ośrodków wsparcia ekonomii społecznej
KIS	Klub Integracji Społecznej
KFPS	Krajowy Fundusz Przedsiębiorczości Społecznej
KKRES	Krajowy Komitet Rozwoju Ekonomii Społecznej
KPRES	Krajowy Program Rozwoju Ekonomii Społecznej
MIiR	Ministerstwo Inwestycji i Rozwoju
MRPiPS	Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej
OWES	Ośrodek Wsparcia Ekonomii Społecznej
PES	Podmiot Ekonomii Społecznej
PFRON	Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych
PO WER	Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój
Pzp	Ustawa z dnia 29 stycznia 2004 r. – Prawo zamówień publicznych (Dz. U. z 2017 r. poz. 1579 i 2018)
ROPS	Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej
RPO	Regionalny Program Operacyjny
UZP	Urząd Zamówień Publicznych
WTZ	Warsztat Terapii Zajęciowej
ZAZ	Zakład Aktywności Zawodowej

Wykaz skrótów	2
Wprowadzenie	4
Streszczenie	6
1. Realizacja KPRES z perspektywy centralnej	9
1.1. Koordynacja ekonomii społecznej na poziomie centralnym	9
1.2. Działania regulacyjne w zakresie ekonomii społecznej.....	12
1.3. System wsparcia ekonomii społecznej.....	16
1.4. Monitoring ekonomii społecznej	26
1.5. Realizacja projektów konkursowych w ramach PO WER	26
1.6. Wartości wskaźników dotyczących ekonomii społecznej na poziomie centralnym.....	29
2. Realizacja KPRES z perspektywy regionalnej	36
2.1. Koordynacja ekonomii społecznej na poziomie regionalnym	36
2.2. Realizacja projektów pozakonkursowych i konkursowych na poziomie regionalnym. .	36
2.3. Regionalne Programy Rozwoju Ekonomii Społecznej (RPRES).....	37
2.4. Wartości wskaźników dotyczących ekonomii społecznej w RPO	38
Podsumowanie oraz rekomendacje	45

Skuteczne włączenie społeczne wymaga sięgnięcia po kompleksowe rozwiązania, których bogatym źródłem jest obszar ekonomii społecznej, opierającej się na primacie celów społecznych nad ekonomicznymi oraz reintegracji społecznej i zawodowej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym

Rozwiązania z zakresu ekonomii społecznej sprzyjają integracji i aktywizacji lokalnych społeczności, poprzez stworzenie możliwości zatrudnienia grup szczególnie zagrożonych na rynku pracy, mogą stanowić element polityki wzrostu zatrudnienia, a także mogą funkcjonować jako istotny instrument w zakresie dostarczania usług społecznych.

W ciągu ostatnich lat w Polsce przeprowadzono wiele inicjatyw i działań mających na celu rozwój sektora ekonomii społecznej. Milowym krokiem w tym procesie, stanowiącym zwieńczenie trzyletnich prac koncepcyjnych oraz szerokich dyskusji z samorządami i organizacjami obywatelskimi, było przyjęcie przez Radę Ministrów w dniu 12 sierpnia 2014 r. Krajowego Programu Rozwoju Ekonomii Społecznej (KPRES)¹, określającego kluczowe kierunki interwencji publicznej, których realizacja pozwoli zapewnić jak najlepsze warunki dla rozwoju ekonomii społecznej Polsce.

KPRES miał swoje umocowanie prawne i merytoryczne w Strategii Rozwoju Kapitału Społecznego 2020 oraz Strategii Rozwoju Kraju. Zarówno sam dokument, jak i jego poszczególne elementy zostały wskazane w podstawowym krajowym dokumencie realizacyjnym Strategii Europa 2020 – Krajowym Programie Reform.

Zadania przewidziane do realizacji w KPRES zostały ujęte w pięciu priorytetach obejmujących działania na rzecz:

- aktywizacji społeczności lokalnych oraz pobudzania wspólnot samorządowych do myślenia zorientowanego na kwestie społeczne (Priorytet I);
- tworzenia otoczenia prawnego ekonomii społecznej, stanowiącego spójne i kompleksowe warunki dla funkcjonowania PES oraz ich rozwoju (Priorytet II);
- stworzenia systemu wsparcia ekonomii społecznej, przede wszystkim w zakresie doradztwa usługowym oraz finansowym (Priorytet III);
- włączenia ekonomii społecznej do głównego nurtu polityk publicznych na poziomie krajowym i regionalnym (Priorytet IV);
- rozwoju edukacji dla ekonomii społecznej (Priorytet V).

KPRES, przyjęty w 2014 r. i obejmujący ww. Priorytety, obowiązywał do 2019 r., do momentu przyjęcia zaktualizowanej wersji Programu.

Należy także zwrócić uwagę, że rolę i znaczenie ekonomii społecznej podkreślono także w najważniejszym obecnie dokumencie programowym w zakresie średnio- i długofalowej polityki gospodarczej Polski – *Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.)*, przyjętej przez Radę Ministrów 14 lutego 2017 r.²

¹Krajowy Program Rozwoju Ekonomii Społecznej został przyjęty Uchwałą nr 164 Rady Ministrów z dnia 12 sierpnia 2014 roku w sprawie przyjęcia programu pod nazwą „Krajowy Program Rozwoju Ekonomii Społecznej”, MP z 2014 r. poz. 811 T.1.

²Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju została przyjęta Uchwałą nr 8 Rady Ministrów z dnia 14 lutego 2017 r. w sprawie przyjęcia Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.), MP z 2017 r. poz. 260 T.1.

W ramach Strategii, w celu szczegółowym II pn. „*Rozwój społecznie wrażliwy i terytorialnie zrównoważony*” w kontekście wsparcia grup zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem oraz zapewnienia spójności działań na rzecz integracji społecznej wskazano, iż „(...) Kluczową rolę we wspieraniu integracji społecznej mogą odegrać podmioty ekonomii społecznej i organizacje pozarządowe. Wykorzystując zasoby i działając w obszarach uznawanych za nieefektywne w kategoriach działalności komercyjnej (m.in. obszary usług społecznych użyteczności publicznej), mogą stać się ważnym ogniwem łączącym cele społeczne z działalnością gospodarczą. Celem tych działań powinna być budowa modeli rozwoju gospodarczego w skali lokalnej, opartych o zasady sprawiedliwości społecznej i odpowiedzialnego rozwoju”.

Niniejsze opracowanie jest czwartym sprawozdaniem z realizacji zapisów KPRES i obejmuje charakterystykę działań jakie zostały podjęte w zakresie wdrażania założeń Programu w 2018 r. Równocześnie, z uwagi na aktualizację zapisów KPRES i obowiązywanie w jego ramach zmienionych Priorytetów i działań od 2019 r., niniejsze opracowanie jest także ostatnim sprawozdaniem z realizacji pierwszych działań opisanych w KPRES, przyjętych do realizacji wraz z pierwszą wersją Programu w 2014 r.

W trakcie pracy nad niniejszym dokumentem wykorzystano materiały, opracowania i dane znajdujące się w dyspozycji Departamentu Ekonomii Społecznej i Solidarnej w Ministerstwie Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej (DES w MRPiPS), oraz dokument pt. „*Opinia nt. Realizacji KPRES w województwach i instytucjach centralnych za rok 2018. Raport o stanie ekonomii społecznej za rok 2018*”, opracowany w ramach projektu pn. „*System partycypacyjnego zarządzania sferą ekonomii społecznej*” realizowanego przez MRPiPS we współpracy z Uniwersytetem Warszawskim, Regionalnym Ośrodkiem Polityki Społecznej (ROPS) w Krakowie oraz ROPS w Poznaniu.

Cykliczne monitorowanie stanu realizacji działań przyjętych w ramach KPRES ma na celu efektywne i skuteczne zarządzanie realizacją Programu, w tym monitorowanie harmonogramu i efektów realizacji poszczególnych działań oraz przyjętych wskaźników.

W sprawozdaniu przedstawiono charakterystykę działań podjętych w zakresie realizacji zapisów Programu w 2018 r. wraz z uwzględnieniem stopnia osiągnięcia wskaźników Programu, a także informacje o stanie wdrożenia rekomendacji z roku poprzedniego.

W niniejszym opracowaniu przedstawiono zakres działań jakie zostały podjęte w celu realizacji zapisów KPRES w 2018 r.

Realizowane w okresie sprawozdawczym działania ukierunkowane na zapewnienie koordynacji działań realizowanych w obszarze ekonomii społecznej na poziomie centralnym i regionalnym koncentrowały się wokół działalności Krajowego Komitetu Rozwoju Ekonomii Społecznej (KKRES) i jego grup roboczych. W 2018 r. odbyło się dwa posiedzenia plenarne KKRES oraz 27 posiedzeń grup tematycznych funkcjonujących w ramach KKRES. Prace Komitetu w 2018 r. dotyczyły przede wszystkim aktualizacji KPRES. Działalność KKRES była realizowana w ramach pozakonkursowego projektu pn. „*System partycypacyjnego zarządzania sferą ekonomii społecznej*”, wdrażanego w PO WER przez DES w MRPiPS we współpracy z ROPS w Krakowie, ROPS w Poznaniu oraz Uniwersytet Warszawski w celu stworzenia partycypacyjnego systemu zarządzania sferą ekonomii społecznej, zapewniającego spójność polityk publicznych w tym obszarze na terenie całego kraju.

Istotnymi działaniami realizowanymi na poziomie centralnym były działania dotyczące sfery regulacyjnej. W tym obszarze w 2018 r. weszła w życie korzystna dla spółdzielni socjalnych Ustawa z dnia 15 grudnia 2017 r. o zmianie ustawy o spółdzielniach socjalnych oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 2494) zakładająca zmiany w ustawie z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych; ustawie z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych; ustawie z dnia 4 września 1997 r. o działach administracji rządowej; ustawie z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy. W ramach wdrażania ustawy o zatrudnianiu socjalnym z dnia 13 czerwca 2003 r. MRPiPS opracowało sprawozdanie z funkcjonowania centrów i klubów integracji społecznej, które przedstawiane jest Sejmowi i Senatowi cyklicznie co dwa lata, począwszy od 2011 r. Dokument powstał na podstawie sprawozdań poszczególnych wojewodów, którzy mają ustawowy obowiązek corocznego składania sprawozdania poprzez system sprawozdawczości społecznej – Centralną Aplikację Statystyczną, w terminie do 30 kwietnia danego roku.

Kontynuowano prace nad stworzeniem ustawy kompleksowo regulującej sferę ekonomii społecznej i solidarnej. Prace nad założeniami do projektu ustawy rozpoczęły się w październiku 2016 r. i były kontynuowane na przestrzeni 2017 r., a następnie w 2018 r.

Zgodnie z KPRES do działań realizowanych w sferze regulacyjnej należy również wdrażanie działań przewidzianych do realizacji w ramach Krajowego Planu Działań w zakresie zrównoważonych zamówień publicznych. W okresie sprawozdawczym wdrażane były zapisy Planu programującego interwencję w tym obszarze w perspektywie czasowej 2017-2020. W celu wdrożenia zapisów planu w 2018 r. zrealizowano m.in. szkolenia i konferencje dotyczące społecznie odpowiedzialnych zamówień publicznych skierowane do przedstawicieli instytucji zamawiających oraz 2 konferencje dotyczące tematyki zamówień publicznych. Przedstawiciele UZP brali także udział w 4 konferencjach uwzględniających ww. zagadnienia organizowanych przez inne podmioty. Prowadzona była także działalność wydawnicza, w ramach której UZP wydało publikację przedstawiającą przykładowe społeczne i środowiskowe kryteria oceny ofert w zamówieniach publicznych, opracowanie dotyczące przykładowych oznakowań potwierdzających spełnienie wymagań w zakresie kryteriów społecznych w zamówieniach społecznych, a także opublikowano zaktualizowany raport pt. „*Dobre praktyki w zakresie zrównoważonych zamówień*”

publicznych”, stanowiący zestawienie 19 przykładów dobrych praktyk w zakresie zamówień uwzględniających aspekty środowiskowe i społeczne. Wydany został także raport podsumowujący stan zrównoważonych zamówień publicznych w 2019 r.

W zakresie wsparcia PES w okresie sprawozdawczym m.in. kontynuowano wsparcie finansowe udzielane osobom uprawnionym i spółdzielniom socjalnym ze środków Funduszu Pracy (FP) i Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych (PFRON), udzielano wsparcia w postaci zwrotnych instrumentów finansowych, a także realizowano system akredytacji i standardów działania instytucji wsparcia ekonomii społecznej (AKSES).

W 2018 r. jednorazowo środki z FP na założenie spółdzielni socjalnej lub przystąpienie do spółdzielni socjalnej po jej założeniu przyznano 8 osobom, na co łącznie wydatkowano 149,5 tys. zł. Ponadto ze środków FP w 2018 r. przeznaczono także 919 800 zł na zwrot opłaconych przez spółdzielnie socjalne wydatków obejmujących część wynagrodzenia zatrudnionego i część kosztów osobowych pracodawcy odpowiadających składce na ubezpieczenie społeczne. Refundacja ta dotyczyła 316 osób zatrudnionych w spółdzielniach socjalnych.

W 2018 r. na wsparcie osób niepełnosprawnych w postaci jednorazowych środków na wniesienie wkładu do spółdzielni socjalnej wydatkowano z PFRON 47 000 zł, a wsparcie otrzymała 1 osoba niepełnosprawna.

W zakresie instrumentów wsparcia w okresie sprawozdawczym kontynuowano również udzielanie preferencyjnych pożyczek dla PES. Pożyczki udzielane były w ramach Krajowego Funduszu Przedsiębiorczości Społecznej (KFPS), utworzonego 2 stycznia 2017r. w projekcie pn. *„Wdrożenie instrumentu pożyczkowego i reporeczeniowego w ramach Krajowego Funduszu Przedsiębiorczości Społecznej”*. W 2018 r. udzielono PES łącznie 290 pożyczek na kwotę 30 434 208,85 zł oraz utworzono 561 miejsc pracy. Udzielaniu pożyczek towarzyszyło prowadzenie przez Bank Gospodarstwa Krajowego (BGK) bieżących działań promocyjnych i informacyjnych zmierzających do rozpowszechnienia informacji na temat dostępności zwrotnego wsparcia finansowego dla PES. Ponadto w okresie sprawozdawczym BGK realizował również m.in. działania zmierzające do uruchomienia gwarancji w ramach ww. Funduszu Gwarancyjnego, a także instrumentu reporeczeniowego.

Jednocześnie w 2018 r. we wdrażanym samodzielnie przez DES w MRPiPS pozakonkursowym projekcie pn. *„Zintegrowany system zapewnienia wysokiej jakości usług Ośrodków Wsparcia Ekonomii Społecznej”* kontynuowano realizację działań ukierunkowanych na zapewnienie wysokiej jakości usług wsparcia dla PES. W ramach projektu realizowano proces akredytacji OWES, mający zapewnić wysoką jakość wsparcia świadczonego przez te podmioty, a finansowanego w ramach Regionalnych Programów Operacyjnych (RPO). W okresie sprawozdawczym przyznano 55 akredytacji, przedłużono 23 akredytacje oraz zrealizowano 42 wizyty monitorujące działalność akredytowanych Ośrodków Wsparcia Ekonomii Społecznej (OWES), stanowiące element procesu akredytacji i instrument nadzoru, jak również 43 audyty działalności akredytowanych OWES. Oprócz ww. działań w 2018 r., zgodnie z założeniami projektu, prowadzono m.in. działania związane z realizacją cyklicznego przeglądu i aktualizacji poszczególnych grup standardów działania i usług OWES, pod względem celowości, trafności, weryfikowalności oraz trwałości finansowania.

Na poziomie centralnym w okresie sprawozdawczym realizowano również projekt pn. *„Zintegrowany system monitorowania sektora ekonomii społecznej”* mający na celu stworzenie do 2020 r. kompleksowego systemu monitorowania sektora ekonomii społecznej, który będzie

dostarczać kluczowych wskaźników związanych z kondycją sektora ekonomii społecznej i jego znaczeniem w gospodarce narodowej.

W 2018 r. rozpoczęto realizację pozakonkursowego projektu partnerskiego w ramach działania 2.9. PO WER, pn. *System certyfikacji znakami jakości dla podmiotów ekonomii społecznej i jednostek samorządu terytorialnego* mającego (na kwotę 4,6 mln PLN) w celu stworzenia systemu certyfikacji dla najbardziej wyróżniających się podmiotów ekonomii społecznej i jednostek samorządu terytorialnego wspierających ww. obszar. W okresie sprawozdawczych przeprowadzono pierwszą, pilotażową edycję konkursu na ww. znak jakości, w którym w dwóch kategoriach nagrodzono łącznie 27 podmiotów ekonomii społecznej.

W okresie sprawozdawczym MRPiPS w ramach resortowego Programu „Aktywne formy przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu – nowy wymiar 2020” w wyniku dwóch naborów w czterech konkursach dofinansowanie na łączną kwotę 4 770 768,98 zł otrzymały 42 podmioty.

W 2018 r. również kontynuowano realizację 3 projektów konkursowych dotyczących ekonomii społecznej, poświęconych: sieciowaniu OWES, wyposażeniu przedsiębiorstw społecznych w wiedzę i umiejętności z zakresu wykorzystania prawa zamówień publicznych oraz działaniom rzeczniczym i doradczym na poziomie regionalnymi ponadregionalnym w zakresie spójności polityk publicznych w obszarze ekonomii społecznej.

W okresie sprawozdawczym ogłoszono również konkursy dot. 1) przygotowania i wdrożenia modeli przedsiębiorstw społecznych, m.in. o charakterze usługowym, świadczących tzw. „wiązki” usług społecznych użyteczności publicznej, kierowanych w szczególności w zindywidualizowany i kompleksowy sposób do osób niepełnosprawnych i niesamodzielnych oraz ich rodzin, w tym dla rodzin posiadających dzieci z niepełnosprawnością i realizujących zadania użyteczności publicznej w zakresie rozwoju lokalnego 2) opracowania i wdrożenia programu studiów menadżerskich i MBA w zakresie zarządzania przedsiębiorstwem społecznym; 3) tworzenia i rozwoju ponadregionalnych sieci podmiotów ekonomii społecznej, w tym partnerstw, klastrów, francyz (m.in. poprzez ponadregionalne branżowe spotkania, konferencje, seminaria, targi, doradztwo i szkolenia) oraz włączanie podmiotów ekonomii społecznej w funkcjonujące już sieci, partnerstwa i klastry podmiotów gospodarczych działających na rynku komercyjnym; 4) opracowania i pilotażowego wdrożenia kompleksowego programu edukacyjnego zwiększającego poziom zlecenia i powierzenia przez JST realizacji usług społecznych podmiotom ekonomii społecznej w tym przedsiębiorstwem społecznym (rozwój społecznie odpowiedzialnego terytorium); 5) opracowania pakietu edukacyjnego dla nauczycieli i jego pilotażowego wdrożenia.

W zakresie działań realizowanych w obszarze ekonomii społecznej na poziomie regionalnym, w ramach bieżącej perspektywy finansowej w ramach RPO, ROPS zrealizują projekty pozakonkursowe dotyczące koordynacji działań związanych z ekonomią społeczną na poziomie regionalnym. Zgodnie z informacjami na temat projektów w zakresie ekonomii społecznej dofinansowanych ze środków unijnych w ramach RPO, dostępnymi na Portalu Funduszy Europejskich³, w 2018 r. rozpoczęto realizację 24 projektów obejmujących obszar wsparcia pn. Promowanie przedsiębiorczości społecznej i integracji zawodowej w przedsiębiorstwach społecznych oraz gospodarki społecznej i gospodarki solidarnej w celu ułatwienia dostępu do zatrudnienia (7 projektów pozakonkursowych i 17 projektów konkursowych). W ramach bieżącej perspektywy finansowej łącznie do końca 2018 r. rozpoczęto realizację 136 projektów obejmujących obszar wsparcia 113.

³<http://www.funduszeuropejskie.gov.pl/strony/o-funduszach/projekty/lista-projektow/lista-projektow-realizowanych-z-funduszy-europejskich-w-polsce-w-latach-2014-2020/> [dostęp: 22.01.2019.]

W 2018 r. uchwalenia RPRES, określających zgodnie z zapisami KPRES, działania regionalnych władz publicznych w zakresie ekonomii społecznej dokonano w 15 województwach (do końca 2016 r. dokonano tego w 14 województwach, natomiast w 2017 r. dodatkowo w województwie zachodniopomorskim⁴). W województwie podlaskim w okresie sprawozdawczym nadal trwała aktualizacja dotychczas obowiązującego „Wieloletniego planu rozwoju ekonomii społecznej w województwie podlaskim na lata 2013-2020”.

W 2018 r. wychodząc naprzeciw wyzwaniom zdiagnozowanym w poprzednich sprawozdaniach z KPRES, kontynuowano podjęte w 2017 r. działania w zakresie kompleksowej aktualizacji całego Programu, w tym jego priorytetów i działań, rezultatów oraz wskaźników, tak aby Program mógł służyć w sposób możliwie jak najbardziej pełny rozwojowi ekonomii społecznej.

W świetle prac nad aktualizacją KPRES, będącego najważniejszym dokumentem programowym dotyczącym sfery ekonomii społecznej, który w nowej wersji będzie obowiązywał już w 2019 r., w roku sprawozdawczym 2018, stanowiącym ostatni okres sprawozdawczy pierwszej wersji KPRES, najważniejszym realizowanym zadaniem w ramach wdrażania Programu było osiągnięcie w jak największym stopniu przyjętych celów i zapewnienie tym samym silnej podstawy dla realizacji listy działań określonych w jego nowej, zaktualizowanej wersji.

1. Realizacja KPRES z perspektywy centralnej

1.1. Koordynacja ekonomii społecznej na poziomie centralnym

Koordinatorem polityki publicznej w zakresie ekonomii społecznej na poziomie centralnym jest Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, w ramach którego funkcjonuje Departament Ekonomii Społecznej i Solidarnej (DES), który także odpowiada za obsługę Krajowego Komitetu Rozwoju Ekonomii Społecznej (KKRES) oraz koordynację wdrażania zapisów KPRES. Komitet jest organem pomocniczym Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej i stanowi instytucjonalizację dialogu obywatelskiego w dziedzinie ekonomii społecznej, umożliwiając tworzenie rozwiązań w sposób partycypacyjny, w porozumieniu z teoretykami i praktykami, reprezentującymi administrację rządową i samorządową, sektor ekonomii społecznej, środowiska naukowe, partnerów społecznych, instytucje finansowe.

W ramach regionów za koordynację działań w zakresie rozwoju ekonomii społecznej odpowiadają Regionalne Ośrodki Polityki Społecznej jako jednostki samorządu województwa, w tym m.in. za koordynację Regionalnego Programu Rozwoju Ekonomii Społecznej, a także za określanie kierunków, preferencji i procedur wsparcia ekonomii społecznej i przedsiębiorstw społecznych w ramach Regionalnych Programów Operacyjnych (RPO).

W okresie sprawozdawczym kontynuowano realizację pozakonkursowego projektu pn. „System partycypacyjnego zarządzania sferą ekonomii społecznej” na kwotę 5,2 mln PLN, wdrażanego w ramach PO WER (Działanie 2.9 Rozwój ekonomii społecznej) przez MRPiPS we współpracy z Uniwersytetem Warszawskim, ROPS w Krakowie oraz ROPS w Poznaniu w celu

⁴Zachodniopomorski Program Rozwoju Ekonomii Społecznej na lata 2018 – 2022 został przyjęty w dniu 4 grudnia 2017 roku uchwałą nr 2011/17 przez Zarząd Województwa Zachodniopomorskiego.

stworzenia (trwałego i kompleksowego) partycypacyjnego systemu zarządzania sferą ekonomii społecznej, zapewniającego spójność polityk publicznych w tym obszarze na terenie całego kraju.

W ramach projektu powstają propozycje nowych rozwiązań systemowych w zakresie ekonomii społecznej w obszarze strategiczno-programowym, prawnym, finansowym, edukacyjnym, a także w zakresie monitorowania sektora ekonomii społecznej. Działania w tym zakresie są realizowane na forum KKRES będącego organem pomocniczym Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, stanowiącym instytucjonalizację dialogu obywatelskiego w dziedzinie ekonomii społecznej, umożliwiając tworzenie ww. rozwiązań w sposób partycypacyjny, w porozumieniu z teoretykami i praktykami, reprezentującymi administrację rządową i samorządową, sektor ekonomii społecznej, środowiska naukowe, partnerów społecznych i instytucje finansowe. Istotnym elementem projektu jest także ścisła współpraca z ROPS w celu uspołnienienia polityk publicznych w obszarze ekonomii społecznej na terenie całego kraju.

W 2018 r. odbyły się dwa plenarne posiedzenia KKRES I kadencji – 16 marca i 13 czerwca br., podczas których skoncentrowano się przede wszystkim na projekcie aktualizacji Krajowego Programu Rozwoju Ekonomii Społecznej do 2023 roku. Ekonomia Solidarności Społecznej (KPRES). 24 października powołany został skład KKRES II kadencji, a 17 grudnia odbyło się posiedzenie inauguracyjne.

Prace w ramach KKRES prowadzone były głównie na forum stałych grup tematycznych: ds. strategicznych i programowych, ds. prawnych, ds. finansowych, ds. edukacyjnych, ds. monitoringu i ewaluacji oraz ds. koordynacji ekonomii społecznej w regionach. W roku 2018 odbyło się 27 spotkań grup stałych.

Ponadto w okresie sprawozdawczym w ramach projektu „System partycypacyjnego zarządzania sferą ekonomii społecznej” odbyło się siedem posiedzeń Laboratorium Ekonomii Społecznej, stanowiących eksperckie forum dyskusyjne oraz zorganizowano II Ogólnopolskie Forum Ekonomii Społecznej i Solidarnej, umożliwiające wymianę doświadczeń oraz konsultowanie rozwiązań projektowanych przez MRPiPS w zakresie polityk publicznych w obszarze ekonomii społecznej.

- **Grupa ds. strategicznych i programowych**

Głównym przedmiotem prac była aktualizacja KPRES. W trakcie spotkań dyskutowano m.in. o celach, rezultatach i logice interwencji dokumentu. Grupa pracowała także nad projektem ustawy o ekonomii społecznej i solidarnej, oraz przygotowaniem modelu tworzenia regionalnych programów rozwoju ekonomii społecznej.

- **Grupa ds. prawnych**

Zadaniem Grupy jest współpraca z MRPiPS w zakresie wypracowywania propozycji nowych form i instrumentów wsparcia ekonomii społecznej i solidarnej w sferze legislacyjnej. W 2018 roku w toku spotkań Grupy poddawano analizie szereg zagadnień pozostałych do rozstrzygnięcia w związku z przygotowaniem projektu ustawy o ekonomii społecznej i solidarnej. Poruszane zagadnienia to w szczególności: programy i plany reintegracyjne w przedsiębiorstwach społecznych, przedłużanie procesu reintegracji, kształt Lokalnego Programu Rozwoju Społecznego, sposoby realizacji przez przedsiębiorstwa społeczne funkcji reintegracyjnej, katalog grup zagrożonych wykluczeniem społecznym, możliwe formy wspierania przez samorząd zadań z zakresu reintegracji, do realizowania których zobowiązany jest PS, zadania i rola specjalisty ds. reintegracji.

- **Grupa ds. finansowych**

Prace Grupy koncentrowały się na analizie istniejących rozwiązań w zakresie wsparcia finansowego podmiotów ekonomii społecznej. Zwracano m.in. uwagę na konieczność weryfikacji, czy i w jakim zakresie potrzebna byłaby zmiana prawa bankowego, w szczególności w zakresie kryteriów badania zdolności kredytowej, nieadekwatnych do formuły działania przedsiębiorstwa społecznego. Zainicjowano analizę wdrażania zwrotnych instrumentów finansowych oraz możliwości korzystania z systemu wsparcia dedykowanego MŚP przez przedsiębiorstwa społeczne. Członkowie Grupy wzięli udział w posiedzeniu grup roboczych Komitetu Akredytacyjnego (KA). Tematem dyskusji było usprawnienie działalności OWES, w tym zapewnienie wysokiej jakości usług w zakresie doradztwa biznesowego.

Grupa współpracowała z zespołem ds. instrumentów finansowych Programu Operacyjnego Wiedza, Edukacja, Rozwój (PO WER), działającym przy Ministerstwie Inwestycji i Rozwoju.

- **Grupa ds. edukacyjnych**

Grupa ds. edukacyjnych była zaangażowana w prace nad aktualizacją KPRES. Na jej forum wypracowano kształt obszaru IV. Solidarne społeczeństwo nowego Programu, które obejmuje kwestie dotyczące edukacji i upowszechniania ekonomii społecznej. Grupa zajmowała się także tematem funkcjonowania spółdzielni uczniowskich.

- **Grupa ds. monitorowania i ewaluacji**

Grupa współpracowała z DES w MRPiPS oraz Głównym Urzędem Statystycznym (GUS), realizującymi projekt pn. „Zintegrowany system monitorowania sektora ekonomii społecznej” w ramach Działania 2.9 PO WER. Członkowie Grupy włączyli się także w dyskusję na temat aktualizacji KPRES, przede wszystkim w zakresie wskaźników, celów i rezultatów programu. Omawiano także model tworzenia regionalnych programów ekonomii społecznej, przygotowywany przez ROPS Kraków. W ramach Grupy dokonano weryfikacji koncepcji metodologii monitorowania i ewaluacji realizacji KPRES.

- **Grupa ds. koordynacji ekonomii społecznej w regionach**

Grupa uczestniczyła w pracach nad przygotowaniem aktualizacji KPRES, a także projektu ustawy o ekonomii społecznej i solidarnej. Zajmowała się ponad to sprawą wsparcia ROPS, akredytacją OWES, Wytocznymi CT9 (Wytoczne w zakresie realizacji przedsięwzięć w obszarze włączenia społecznego i zwalczania ubóstwa z wykorzystaniem środków Europejskiego Funduszu Społecznego i Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego na lata 2014-2020). W trakcie spotkań omówiono także kierunek i stan prac nad narzędziem do tworzenia regionalnych programów rozwoju ekonomii społecznej, zalecenia dotyczące ewaluacji wsparcia rozwoju ekonomii społecznej na poziomie regionalnym, jak również kwestię listy przedsiębiorstw społecznych, która powinna powstać na szczeblu każdego regionu.

1.2. Działania regulacyjne w zakresie ekonomii społecznej

Funkcjonowanie PES i obowiązujące w Polsce instrumenty wsparcia ich działalności obecnie opierają się o szereg szczegółowych rozwiązań programowo-legislacyjnych. W kontekście dalszego rozwoju ekonomii społecznej fundamentalne jest stworzenie jednolitych, spójnych i adekwatnych do bieżących uwarunkowań rozwiązań programowych i prawnych wyznaczających dalsze kierunki rozwoju sektora ekonomii społecznej, a także, co szczególnie istotne, porządkujących zagadnienia definicyjne obszaru ekonomii społecznej, co stanowić będzie silny impuls dla jej dalszego rozwoju.

Wejście w życie nowelizacji ustawy o spółdzielniach socjalnych

Ustawa z dnia 15 grudnia 2017 r. o zmianie ustawy o spółdzielniach socjalnych oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. poz. 2494) zakładająca zmiany w ustawie z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych; ustawie z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych; ustawie z dnia 4 września 1997 r. o działach administracji rządowej; ustawie z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy weszła w życie 31 marca 2018 r.

Najważniejsze zmiany przewidziane ww. ustawą:

- Rozszerzenie katalogu osób, które mogą zakładać i przystąpić do spółdzielni socjalnej w charakterze członka lub osoby świadczącej pracę na rzecz spółdzielni socjalnej o poszukujących pracy niepozostających w zatrudnieniu lub niewykonujących innej pracy zarobkowej opiekunów osób niepełnosprawnych oraz osoby usamodzielniane wychodzące z pieczy zastępczej.
- Wzmocnienie roli pracowników spółdzielni socjalnych nie będących jej członkami, m. in. poprzez objęcie ich procesem reintegracji społecznej i zawodowej oraz włączeniem w procesy decyzyjne i konsultacyjne w spółdzielni socjalnej – refundacja składek na ubezpieczenia również oraz części kosztów pracodawcy dla pracowników spółdzielni będących jednocześnie osobami zagrożonymi wykluczeniem społecznym.
- Ułatwienia w zakładaniu spółdzielni socjalnej. Ustawa przewidziała warunkowe zmniejszenie liczby założycieli z 5 do 3 osób z obowiązkiem uzupełnienia składu członkowskiego spółdzielni do 5 osób w terminie 12 miesięcy.
- Możliwość tworzenia „konsorcjum spółdzielczego” w formie umowy. Rozwiązanie pozwoli spółdzielniom wspólnie organizować sieć produkcji, handlu i usług, promować działania spółdzielcze oraz wspólnie występować w zamówieniach publicznych. Do umowy konsorcjum spółdzielczego mogą przystąpić organizacje pozarządowe lub tzw. „podmioty kościelne” prowadzące jednostki nastawione na reintegrację społeczną i zawodową osób zagrożonych wykluczeniem społecznym tj.: Warsztaty Terapii Zajęciowej (WTZ), Zakłady Aktywności Zawodowej (ZAZ), Centra Integracji Społecznej (CIS) lub Kluby Integracji Społecznej (KIS).
- Zwolnienie spółdzielni socjalnych składek na Krajową Radę Spółdzielczą, o ile przynależą one do właściwego związku rewizyjnego.

- Ułatwienie funkcjonowania spółdzielni socjalnej – nowe instrumenty wsparcia z FP oraz PFRON (rozszerzenie):
 - a) wprowadzenie nowego instrumentu wsparcia w formie możliwości przyznania środków na utworzenie stanowiska pracy dla osób skierowanych przez Powiatowy Urząd Pracy (PUP) do pracy w spółdzielni socjalnej – z FP;
 - b) wprowadzenie nowego instrumentu wsparcia w formie możliwości przyznania środków na finansowanie kosztów wynagrodzenia pracy dla osób skierowanych przez PUP do pracy w spółdzielni socjalnej – z FP;
 - c) rozszerzenie form wsparcia z PFRON w formie możliwości przyznania środków na podjęcie działalności gospodarczej w ramach spółdzielni socjalnej, a także na utworzenie stanowiska pracy w spółdzielni socjalnej dla skierowanych przez PUP osób niepełnosprawnych do pracy w spółdzielni socjalnej oraz umożliwienie ubiegania się o środki na finansowanie kosztów wynagrodzenia dla osób skierowanych przez PUP do pracy w spółdzielni socjalnej – analogicznie jak z FP.
- Praktyki zawodowe w spółdzielni socjalnej dla uczestników WTZ -Wprowadzono możliwość odbycia nieodpłatnych praktyk zawodowych u pracodawcy, w tym spółdzielni socjalnej przez osobę niepełnosprawną realizującą indywidualny program rehabilitacji zawodowej w ramach WTZ (do 15h tygodniowo przez 3 miesiące – z możliwością ich przedłużenia do 6 miesięcy). W przypadku odbywania praktyki zawodowej przez uczestnika warsztatu koszty uczestnictwa osoby niepełnosprawnej w warsztacie finansowane będą w dalszym ciągu w pełnej wysokości.

Wdrażanie ustawy o zatrudnieniu socjalnym

Centra Integracji Społecznej oraz Kluby Integracji Społecznej, które zaliczają się do podmiotów ekonomii społecznej, funkcjonują na podstawie przepisów ustawy z dnia 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym. Ich zadaniem jest świadczenie usług służących reintegracji społecznej i zawodowej osobom długotrwale bezrobotnym, bezdomnym, osobom niepełnosprawnym, uzależnionym od alkoholu i narkotyków, chorym psychicznie, zwalnianym z zakładów karnych oraz uchodźcom. W kompetencjach Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej leży monitorowanie działalności centrów i klubów integracji społecznej, które odbywa się poprzez system sprawozdawczości pomocy społecznej - Centralnej Aplikacji Statystycznej. Zbierane tą drogą dane dotyczące obu instytucji pozwalają na określenie liczby jednostek w kraju. Realizując obowiązek ustawowy, wojewodowie prowadzą rejestr centrów i klubów. Ustawa o zatrudnieniu socjalnym nakłada na wojewodów obowiązek corocznego przedstawiania do dnia 30 kwietnia danego roku ministrowi właściwemu do spraw zabezpieczenia społecznego sprawozdania zbiorczego z informacji uzyskanych od centrów. Opracowywane w MRPiPS sprawozdanie z funkcjonowania centrów i klubów integracji społecznej przedstawiane jest Sejmowi i Senatowi, począwszy od 2012 r., co dwa lata.

Prace nad projektem ustawy o ekonomii społecznej i solidarnej.

Stworzenie ustawy kompleksowo regulującej sferę ekonomii społecznej i solidarnej zostało zapowiedziane w Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju, w której wyznaczono

m.in. dalsze kierunki rozwoju tego sektora. Rozwiązania przyjęte w projekcie ustawy wynikają bezpośrednio z zapisów KPRES. Pozwalają one na uporządkowanie sfery ekonomii społecznej i solidarnej, uwypuklając jednocześnie funkcje, które może ona wypełniać na poziomie lokalnym. Podstawowym celem projektowanej regulacji jest aktywne włączenie społeczne osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, w szczególności bezrobotnych, osób niepełnosprawnych lub innych osób niesamodzielnych, poprzez tworzenie wysokiej jakości, stabilnych miejsc pracy w przedsiębiorstwach społecznych. Ekonomia społeczna i solidarna, regulowana w projektowanej ustawie, ma stanowić narzędzie reintegracji społecznej i zawodowej, realizować cele zatrudnieniowe, a także wspierać szeroko rozumiany rozwój lokalny w jednostkach samorządu terytorialnego.

Prace nad założeniami do projektu ustawy rozpoczęły się w październiku 2016 r. i były kontynuowane na przestrzeni 2017, a następnie w 2018 r. W okresie sprawozdawczym prace nad ustawą o ekonomii społecznej i solidarnej dotyczyły m.in. proponowanego katalogu grup osób zagrożonych wykluczeniem społecznym. W proces zaangażowani byli przedstawiciele Grupy ds. strategicznych i programowych oraz Grupy ds. prawnych KKRES.

Wdrażanie działań przewidzianych do realizacji w ramach Krajowego Planu Działań w zakresie zrównoważonych zamówień publicznych na lata 2017 - 2020

Działania mające na celu popularyzację społecznych zamówień publicznych, w tym także promocję rozwiązań mających na celu szerszy udział podmiotów ekonomii społecznej i solidarnej w zamówieniach publicznych są realizowane przez Urząd Zamówień Publicznych (UZP). Działania te są wdrażane przede wszystkim w ramach okresowych Krajowych Planów Działań w zakresie zrównoważonych zamówień publicznych. W dniu 7 kwietnia 2017 r. Komitet ds. Europejskich przyjął „Krajowy Plan Działań w zakresie zrównoważonych zamówień publicznych na lata 2017-2020”. W okresie sprawozdawczym UZP realizował w ramach ww. Planu następujące działania:

- **Szkolenia i konferencje dotyczące społecznie odpowiedzialnych zamówień publicznych finansowane ze środków projektu „Efektywne zamówienia publiczne – wzmocnienie potencjału administracji”, wdrażanego w ramach PO WER (Działanie 2.18: Wysokiej jakości usługi administracyjne).**

Szkolenia dotyczące aspektów społecznych w zamówieniach publicznych skierowane do przedstawicieli instytucji zamawiających – reprezentantów administracji rządowej i samorządowej - zajmujących się udzielaniem zamówień publicznych oraz przedstawicieli instytucji kontrolujących udzielanie zamówień publicznych odbyły się w dniach 15 i 22 maja, 19 czerwca, 13 oraz 25 września 2018 r. w Warszawie.

Tematyka szkoleń obejmowała: aspekty społeczne w ramach kwalifikacji podmiotowej wykonawców, w opisie przedmiotu zamówienia, kryteriach oceny ofert oraz przy badaniu rażąco niskiej ceny, a także specjalny reżim udzielania zamówień na usługi społeczne i inne szczególne usługi.

Ponadto w okresie sprawozdawczym, w dniu 24 października 2018 r. w Warszawie odbyła się konferencja pt. „Dostępność dla osób niepełnosprawnych oraz projektowanie uniwersalne w zamówieniach publicznych”.

- **Publikacja pt. „Przykładowe społeczne i środowiskowe kryteria oceny ofert w zamówieniach publicznych”.**

Publikację opracowano i wydano w ramach projektu „Efektywne zamówienia publiczne – wzmocnienie potencjału administracji” współfinansowanego ze środków UE w PO WER. W opracowaniu przedstawiono praktyczne przykłady uwzględniania m.in. aspektów społecznych w ramach definiowania pozacenowych kryteriów oceny ofert.

- **Opracowanie pt. „Oznakowania o charakterze społecznym”.**

Opracowanie zawiera opis przykładowych oznakowań potwierdzających spełnienie wymagań w zakresie kryteriów społecznych w zamówieniach publicznych.

- **Aktualizacja Raportu, opracowanego w 2017 r. pt. „Dobre praktyki w zakresie zrównoważonych zamówień publicznych”.**

Opracowanie zawiera uaktualniony zbiór 19 przykładów dobrych praktyk w zakresie zamówień uwzględniających aspekty środowiskowe i społeczne. Przedstawione w publikacji przykłady prezentują różne motywacje leżące u podstaw uwzględniania aspektów społecznych i środowiskowych w zamówieniach publicznych oraz różne sposoby przemyślanego i długofalowego wdrażania zrównoważonych zamówień publicznych.

- **Raport pt. „Stan zrównoważonych zamówień publicznych w 2017 r.”**

W raporcie przedstawiono wyniki badania jakościowego, mającego na celu przeprowadzenie pogłębionej analizy stanu zrównoważonych zamówień publicznych w Polsce, w tym analizy podejścia i praktyk stosowanych w tym zakresie przez zamawiających.

- **Inne działania w zakresie upowszechniania wiedzy na temat aspektów społecznych zamówieniach publicznych podejmowane realizowane przez UZP w okresie sprawozdawczym.**

W 2018 r., niezależnie od wskazanych wyżej działań w zakresie upowszechniania wiedzy na temat aspektów społecznych w zamówieniach publicznych przewidzianych w „Krajowym Planie Działań w zakresie zrównoważonych zamówień publicznych na lata 2017 - 2020”, UZP realizował również inne zadania w tym obszarze, które obejmowały udział przedstawicieli UZP w następujących wydarzeniach:

- I Regionalne Spotkanie Ekonomii Społecznej Województwa Lubelskiego w Lublinie (28 lutego 2018 r.);

- konferencja „Klauzule społeczne w zamówieniach publicznych – element świadomej polityki społecznej i gospodarczej Miasta Poznania” zorganizowana przez Wielkopolski Ośrodek Ekonomii Społecznej w Poznaniu (10 kwietnia 2018 r.);

- konferencja „Lokalny system wsparcia osób niepełnosprawnych w świetle nowych rozwiązań legislacyjnych” zorganizowana przez ROPS w Krakowie (17-18 kwietnia 2018 r.);

- konferencja „Klauzule społeczne w samorządach terytorialnych – praktyka, problemy wyzwania” zorganizowana przez Urząd m.st. Warszawy I Biuro Rzecznika Praw Obywatelskich w Warszawie (10 maja 2018 r.);

- konferencja „Zamówienia publiczne okiem partnerów społecznych” zorganizowana przez Radę Dialogu Społecznego w Warszawie (29 listopada 2018 r.).

Ponadto w okresie sprawozdawczym UZP realizowało bieżące działania informacyjne w zakresie społecznych zamówień publicznych poprzez aktualizację zakładki „*Spoleczne zamówienia publiczne*” na swojej stronie internetowej.

1.3. System wsparcia ekonomii społecznej

W okresie sprawozdawczym realizowano szereg działań istotnych dla wsparcia podmiotów ekonomii społecznej, w tym m.in. kontynuowano wsparcie finansowe udzielane osobom uprawnionym i spółdzielniom socjalnym ze środków FP i PFRON, udzielano wsparcia w postaci zwrotnych instrumentów finansowych, a także realizowano system akredytacji i standardów działania instytucji wsparcia ekonomii społecznej (AKSES), pozwalający zapewnić wysoką jakość usług wsparcia podmiotów ekonomii społecznej i przedsiębiorstw społecznych.

Działania obejmujące instrumenty wsparcia podmiotów ekonomii społecznej zostały określone w Priorytecie III KPRES, a ich celem jest zapewnienie kompleksowego wsparcia dla podmiotów ekonomii społecznej, począwszy od momentu ich powstawania i wczesnych etapów rozwoju po ustawiczne i odpowiadające potrzebom wsparcie PES na dalszych etapach ich działalności. Zgodnie z założeniem wsparcie to umożliwi wzmocnienie podmiotów ekonomii społecznej, a w konsekwencji także utrwalenie roli i znaczenia ekonomii społecznej w polityce publicznej.

Środki z Funduszu Pracy przyznawane jednorazowo na założenie spółdzielni socjalnej lub przystąpienie do niej po jej założeniu.

Starosta jest uprawniony do przyznania jednorazowo bezrobotnemu, absolwentowi CIS lub KIS lub poszukującemu pracy niepozostającemu w zatrudnieniu lub niewykonującemu innej pracy zarobkowej opiekunowi osoby niepełnosprawnej z wyłączeniem opiekunów osoby niepełnosprawnej pobierających świadczenie pielęgnacyjne lub specjalny zasiłek opiekuńczy na podstawie przepisów o świadczeniach rodzinnych, lub zasiłek dla opiekuna na podstawie przepisów o ustaleniu i wypłacie zasiłków dla opiekunów, środków z FP⁵, na założenie spółdzielni socjalnej lub przystąpienie do niej po jej założeniu, w tym na pokrycie kosztów pomocy prawnej, konsultacji doradztwa związanych z podjęciem tej działalności, w wysokości określonej w umowie z taką osobą, nie wyższej jednak niż 6-krotnej wysokości przeciętnego wynagrodzenia.⁶ Taka konstrukcja instrumentu wsparcia obowiązuje od 1 lipca 2017 r.⁷

⁵ Artykuł 49 pkt 7 ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy.

⁶ Artykuł 46 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy.

⁷ W związku z tym dane odnoszące się do jednorazowego wsparcia z Funduszu Pracy w tej formule tj. z uwzględnieniem:

- 1) poszerzenie katalogu dopuszczalnych beneficjentów o poszukujących pracy,
 - 2) przeformułowanie celu przeznaczenia środków – na założenie lub przystąpienie do spółdzielni socjalnej,
 - 3) zwiększenie dopuszczalnej kwoty dofinansowania do 6-krotności wysokości przeciętnego wynagrodzenia,
- dotyczą okresu 1.07.2017-31.12.2017.

Do 1 lipca 2017 r. Do tej daty omawiane uprawnienie kształtowało się nieco inaczej, dotyczyć mogło bowiem wyłącznie osoby bezrobotnej oraz absolwenta CIS lub KIS w sytuacji podejmowania działalności gospodarczej w formie spółdzielni socjalnej. Katalog uprawnionych był więc węższy, inaczej sformułowany był również cel przeznaczenia dofinansowania. Wysokość środków nie mogła ponadto przekraczać 4-krotnego przeciętnego wynagrodzenia na jednego członka założyciela spółdzielni oraz 3-krotnego przeciętnego wynagrodzenia na jednego członka przystępującego do spółdzielni socjalnej po jej założeniu.

Zgodnie z art. 46 ust. 6a ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy szczególne warunki i tryb przyznawania z FP jednorazowo środków na założenie spółdzielni socjalnej lub przystąpienie do niej po jej założeniu, określa rozporządzenie⁸. W okresie sprawozdawczym zgodnie ze sprawozdaniem MRPiPS-02 o przychodach i wydatkach Funduszu Pracy za rok 2018, obraz dot. wydatków poniesionych ze środków FP i uczestników z tego tytułu prezentuje poniższa tabela:

Tabela 1 – Wydatki poniesione w 2018 r. z FP na dofinansowanie podejmowania działalności gospodarczej w ramach spółdzielni socjalnej oraz wynagrodzeń i kosztów osobowych członków spółdzielni socjalnych.

Wydatki poniesione z Funduszu Pracy na:						
ROK 2018	dofinansowanie podejmowania działalności gospodarczej w ramach spółdzielni socjalnej		wynagrodzenia i koszty osobowe członków spółdzielni socjalnych		Suma	
	kwota w tys. zł	l. osób	kwota w tys. zł	l. osób	kwota w tys. zł	l. osób
	149,5	8	919,8	316	1069,3	324

Źródło: Departament Funduszy w MRPiPS.

* - zestawienie zostało sporządzone na podstawie danych dotyczących liczby osób, którym przekazano jednorazowo środki na podjęcie działalności gospodarczej w formie spółdzielni socjalnej. Dane te są przekazywane przez PUP. We wskazanych latach nie wszystkie PUP przekazały informację o liczbie osób którym udzielono tego wsparcia. Ww. informacje nie przedstawiają informacji o wszystkich osobach, którym udzielono tego wsparcia, ale tylko tych wskazanych przez PUP.

W okresie sprawozdawczym ze środków FP przeznaczono środki na założenie spółdzielni socjalnej lub przystąpienie do spółdzielni socjalnej po jej założeniu w kwocie 149 500 zł. Jednorazowo środki przekazano 8 osobom.

Refundacja składek na ubezpieczenie społeczne

W oparciu o art. 12 ust. 3a-3d ustawy z dnia 27 kwietnia 2006 r. o spółdzielniach socjalnych, spółdzielnia socjalna może ubiegać się o sfinansowanie ze środków FP części wynagrodzenia odpowiadającej składce należnej od zatrudnionego na ubezpieczenia emerytalne, rentowe i chorobowe oraz części kosztów osobowych pracodawcy odpowiadającej składce na ubezpieczenie emerytalne, rentowe i wypadkowe (dalej: refundacja składek). Do 31 marca 2018 r., a więc również w okresie sprawozdawczym taka refundacja była możliwa wyłącznie w stosunku do członków spółdzielni socjalnej należących do katalogu osób zagrożonych wykluczeniem społecznym⁹ zatrudnionych na podstawie spółdzielczej umowy o pracę,

⁸ Rozporządzenie Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 14 lipca 2017 r. w sprawie przyznawania środków na podjęcie działalności na zasadach określonych dla spółdzielni socjalnych (Dz.U. z 2017 r. poz. 1379).

⁹ Posiadające pełną zdolność do czynności prawnych: osoby bezrobotne, absolwenci CIS i KIS; osoby niepełnosprawne; osoby do 30 roku życia oraz po ukończeniu 50 roku życia, posiadające status osoby poszukującej pracy, bez zatrudnienia. Z dniem 31 marca 2018 r. katalog zostanie poszerzony o: osoby poszukujące pracy niepozostające w zatrudnieniu lub niewykonujące innej pracy zarobkowej (w tym opiekunów osób niepełnosprawnych - z wyłączeniem opiekunów osoby niepełnosprawnej

a także w formach określonych w art. 201 ustawy z dnia 16 września 1982 r. – Prawo spółdzielcze, a więc zatrudnionych na podstawie umowy o pracę nakładczą, umowy zlecenia lub umowy o dzieło, jeżeli zostało to przewidziane w statucie spółdzielni i jest uzasadnione z punktu widzenia rodzaju prowadzonej przez spółdzielnię działalności. Statut może przewidywać także zatrudnienie wszystkich lub niektórych członków na podstawie umowy o pracę.

Refundacja jest możliwa na podstawie umowy zawartej między starostą właściwym dla siedziby spółdzielni, a spółdzielnią. Część składek może podlegać finansowaniu ze środków FP w pełnej wysokości przez okres 24 miesięcy od dnia zatrudnienia oraz w połowie wysokości przez kolejne 12 miesięcy, do wysokości odpowiadającej miesięcznie wysokości składki, której podstawą wymiaru jest kwota minimalnego wynagrodzenia¹⁰. Refundacja składek na ubezpieczenia społeczne dokonywana jest w okresach kwartalnych. Możliwe jest także ubieganie się przez spółdzielnię socjalną o miesięczne zaliczki na opłacenie składek ubezpieczenia społecznego¹¹.

Tabela 2 – Wysokość środków wydatkowych z FP w 2018 r. na zwrot opłaconych przez spółdzielnię socjalną wydatków obejmujących część wynagrodzenia zatrudnionego i część kosztów osobowych pracodawcy odpowiadających składce na ubezpieczenie społeczne.

Rok	2018
wysokość środków wydatkowanych z FP na refundację części składek na ubezpieczenie społeczne	919 800 zł

Źródło: Departament Funduszy w MRPiPS.

W 2018 r. FP przeznaczył na omawiane zadanie 919 800 zł, a wsparcie to dotyczyło 316 osób zatrudnionych w spółdzielniach socjalnych. Wydatkując środki na rzecz spółdzielni socjalnych w 14 województwach. Największe kwoty środków wykorzystano w województwie pomorskim (420 300 zł), na drugim miejscu uplasowało się województwo mazowieckie (134 300 zł). Najniższe kwoty środków wydatkowano z kolei w województwach: łódzkim (300 zł), świętokrzyskim (12 900 zł) i dolnośląskim (18 400 zł).

Jednorazowe wsparcie z PFRON na wniesienie wkładu do spółdzielni socjalnej

Na podstawie ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych¹² osoba niepełnosprawna zarejestrowana w powiatowym urzędzie pracy jako

pobierających świadczenie pielęgnacyjne lub specjalny zasiłek opiekuńczy); osoby usamodzielniane wychodzące z pieczy zastępczej tj. osoby opuszczające rodzinę zastępczą lub rodzinny dom dziecka lub placówkę opiekuńczo-wychowawczą lub regionalną placówkę opiekuńczo-terapeutyczną (art. 4 ust. 1 ustawy z dnia 27 kwietnia 2006 r. o spółdzielniach socjalnych).

Po 31 marca 2018 r. zaczęły obowiązywać przepisy pozwalające na refundację części składek na ubezpieczenie społeczne również pracowników zatrudnionych w spółdzielni socjalnej i należących do katalogu osób zagrożonych wykluczeniem społecznym.

¹⁰ Refundacja składek następuje jedynie do wysokości odpowiadającej miesięcznie wysokości składki, której podstawą wymiaru jest kwota minimalnego wynagrodzenia. Minimalne wynagrodzenie za pracę w okresie sprawozdawczym wynosiło: w 2016 r. – 1850 zł na podstawie rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 11 września 2015 r. w sprawie wysokości minimalnego wynagrodzenia za pracę w 2016 r. (Dz. U. z 2015 r. poz. 1385), a w 2017 r. – 2000 zł na podstawie rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 9 września 2016 r. w sprawie wysokości minimalnego wynagrodzenia za pracę w 2017 r. (Dz.U. z 2016 r. poz. 1456).

¹¹ Artykuł 12 ust. 3c ustawy z dnia 27 kwietnia 2006 r. o spółdzielniach socjalnych.

¹² Artykuł 12a ust. 1 ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych.

bezrobotna albo poszukująca pracy niepozostająca w zatrudnieniu, może otrzymać ze środków PFRON jednorazowo środki na wniesienie wkładu do spółdzielni socjalnej w wysokości określonej w umowie zawartej ze starostą, nie więcej jednak niż do wysokości piętnastokrotnego przeciętnego wynagrodzenia, jeżeli nie otrzymała bezzwrotnych środków publicznych na ten cel. Decyzję w przedmiocie przekazania środków podejmuje starosta biorąc pod uwagę:

- 1) przewidywane efekty ekonomiczne przedsięwzięcia, na które mają być przeznaczone środki;
- 2) popyt i podaż lokalnego rynku na planowaną działalność;
- 3) kalkulację wydatków na uruchomienie działalności w ramach wnioskowanych środków;
- 4) uprawnienia i kwalifikacje wnioskodawcy;
- 5) wysokość środków własnych wnioskodawcy;
- 6) wysokość posiadanych środków PFRON przeznaczonych na ten cel w danym roku.

Ww. forma wsparcia ma dla starosty charakter fakultatywny.

Warunki oraz tryb przyznawania i zwrotu środków, formy zabezpieczenia zwrotu oraz wzór wniosku i niezbędne elementy umowy dotyczącej przyznania środków określa rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej¹³.

W 2018 r. wnioski o przyznanie środków złożyło 751 osób niepełnosprawnych na łączną kwotę 31.190.354,00 zł. Starostowie 196 powiatów podpisali 502 umowy, przyznając ogółem środki w wysokości 17.412.006,00 zł, w tym 1 umowę na wniesienie wkładu do spółdzielni socjalnej na kwotę 47.000,00 zł (województwo pomorskie).

¹³Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 17 października 2007 r. w sprawie przyznania osobie niepełnosprawnej środków na podjęcie działalności gospodarczej, rolniczej albo na wniesienie wkładu do spółdzielni socjalnej (Dz.U. z 2015 r. poz. 102).

Tabela 3 - Jednorazowa pomoc finansowa dla osób niepełnosprawnych na podjęcie działalności w 2018*

Nr	Wg województw	Zawarte umowy		Jednorazowa pomoc finansowa dla osób niepełnosprawnych na podjęcie działalności gospodarczej, rolniczej lub wniesienie wkładu do spółdzielni socjalnej w 2018 r.									
				działalność gospodarcza		działalność rolnicza		wkład od spółdzielni socjalnej		razem			
		liczba	kwota (zł)	liczba	kwota (zł)	liczba	kwota (zł)	liczba	kwota (zł)	liczba	kwota (zł)	przełtne dofin	liczba powia
1	Dolnośląskie	34	1 163 300	32	1 072 772	1	50 000	0	0	33	1 122 772	34 023	18
2	Kujawsko-pomorskie	18	785 501	18	779 891	0	0	0	0	18	779 891	43 327	10
3	Lubelskie	19	650 000	19	649 936	0	0	0	0	19	649 936	34 207	10
4	Lubuskie	10	323 000	10	317 434	0	0	0	0	10	317 434	31 743	7
5	Łódzkie	43	1 590 922	44	1 560 219	0	0	0	0	44	1 560 219	35 460	14
6	Małopolskie	35	1 123 630	35	1 123 630	0	0	0	0	35	1 123 630	32 104	14
7	Mazowieckie	63	2 142 883	61	2 056 144	0	0	0	0	61	2 056 144	33 707	23
8	Opolskie	5	191 107	5	189 097	0	0	0	0	5	189 097	37 819	3
9	Podkarpackie	34	1 125 978	34	1 125 823	0	0	0	0	34	1 125 823	33 112	10
10	Podlaskie	14	633 000	14	630 995	0	0	0	0	14	630 995	45 071	6
11	Pomorskie	54	1 700 900	53	1 647 189	0	0	1	47 000	54	1 694 189	31 374	13
12	Śląskie	46	1 535 763	46	1 529 981	0	0	0	0	46	1 529 981	33 260	24
13	Świętokrzyskie	38	1 309 233	37	1 278 220	1	31 000	0	0	38	1 309 220	34 453	7
14	Warmińsko-mazurskie	24	904 407	23	817 114	1	50 000	0	0	24	867 114	36 130	9
15	Wielkopolskie	43	1 417 517	42	1 343 853	1	65 749	0	0	43	1 409 602	32 781	19
16	Zachodniopomorskie	22	814 865	22	814 753	0	0	0	0	22	814 753	37 034	9
	Ogółem	502	17 412 006	495	16 937 051	4	196 749	1	47 000	500	17 180 800	34 362	196

Źródło: Sprawozdanie Zarządu PFRON z realizacji planu rzeczowo-finansowego z działalności Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych w 2018 r.

Wsparcie z PFRON na tworzenie spółdzielni socjalnych osób prawnych w zakresie adaptacji pomieszczeń oraz wyposażenia stanowisk pracy dla osób niepełnosprawnych w ramach Programu wyrównywania różnic między regionami III.

PFRON finansuje „Program wyrównywania różnic między regionami III”. Celem strategicznym programu jest wyrównanie szans oraz zwiększenie dostępu osób niepełnosprawnych do rehabilitacji zawodowej i społecznej ze szczególnym uwzględnieniem osób zamieszkujących regiony słabiej rozwinięte gospodarczo i społecznie. Adresatami programu mogą być: organizacje pozarządowe, jednostki samorządu terytorialnego szczebla powiatowego i gminnego, podmioty, które prowadzą placówki edukacyjne lub środowiskowe domy samopomocy bądź warsztaty terapii zajęciowej.

W 2018 roku program zakładał realizację następujących obszarów:

- obszar B - likwidacja barier w urzędach, placówkach edukacyjnych lub środowiskowych domach samopomocy w zakresie umożliwienia osobom niepełnosprawnym poruszania się i komunikowania,
- obszar C - tworzenie spółdzielni socjalnych osób prawnych,
- obszar D - likwidacja barier transportowych,
- obszar E - dofinansowanie wymaganego wkładu własnego w projektach dotyczących aktywizacji i/lub integracji osób niepełnosprawnych,
- obszar F - tworzenie warsztatów terapii zajęciowej,
- obszar G - finansowanie zadań ustawowych dotyczących rehabilitacji zawodowej osób niepełnosprawnych.

Fundusz wypłacił na realizację ww. programu kwotę 50.787 tys. zł, w tym kwotę 280 tys. zł na utworzenie 1 spółdzielni socjalnej (w tym utworzenie 10 miejsc pracy dla osób niepełnosprawnych) na terenie województwa lubelskiego.

Tabela 4 - Dofinansowanie do wynagrodzeń niepełnosprawnych pracowników podmiotów ekonomii społecznej w 2018 r.

Rodzaj beneficjenta	Liczba beneficjentów, którym wypłacono dofinansowanie	Liczba pracowników niepełnosprawnych, na których wypłacono dofinansowanie	Kwota wypłaconego dofinansowania
Spółdzielnie socjalne	317	1 951	19 878 757,25 zł
Spółdzielnie inwalidów	101	9 275	104 324 626,95 zł
Spółdzielnie niewidomych	18	1 557	23 943 835,23 zł
Razem			148 147 219,43 zł

Źródło danych: Departament ds. Rynku Pracy PFRON; Klasyfikacji danej spółdzielni (socjalnej, inwalidów, niewidomych) nastąpiła na podstawie oświadczenia zawartego przez pracodawcę w ostatnim poprawnie zweryfikowanym wniosku o wypłatę miesięcznego dofinansowania (Wn-D), za który nastąpiła wypłata dofinansowania w 2018 roku, tj. formy prawnej (kod 140 - spółdzielnie) a następnie pełnej/skróconej nazwy beneficjenta. Dane finansowe przygotowano w dniu 08.11.2019 r., w oparciu o wypłaty w okresie od 01.01.2018 r. do 31.12.2018r.

Zwrotne instrumenty finansowe w ramach Krajowego Funduszu Przedsiębiorczości Społecznej.

KFPS został utworzony 4 stycznia 2017 r. w ramach projektu pn. „*Wdrożenie instrumentu pożyczkowego i reporeczeniowego w ramach Krajowego Funduszu Przedsiębiorczości Społecznej*”, realizowanego w ramach PO WER (działanie 2.9 rozwój ekonomii społecznej) przez BGK. Projekt realizowany jest od 2016 r. i stanowi kontynuację pilotażu finansowania ekonomii społecznej wdrażanego w ramach PO KL. Celem projektu jest zwiększenie liczby PES korzystających ze zwrotnych instrumentów finansowych, w tym instrumentów pożyczkowych. Realizacja celu projektu pozwoli na łatwiejszy dostęp PES do kapitału, niezbędnego dla dalszego rozwoju tych przedsiębiorstw. Dzięki realizacji wsparcia zakłada się:

- systematyczny wzrost liczby PES, korzystających z finansowania zwrotnego, które wzmocni ich efektywność w zakresie zarządzania zasobami finansowymi i ułatwi im działalność na konkurencyjnym rynku towarów i usług,
- utworzenie 1 250 miejsc pracy w PES.

W dniu 1 marca 2017 r. udzielono pierwszej pożyczki w ramach projektu „*Wdrożenie instrumentu pożyczkowego i reporeczeniowego w ramach Krajowego Funduszu Przedsiębiorczości Społecznej*”, realizowanego w ramach Działania 2.9 PO WER (Projekt). Z uwagi na szybkie tempo wydatkowania środków (do końca listopada 2017 r., a więc w ciągu 9 miesięcy, wypłacono pożyczki o wartości przekraczającej 23 mln zł), w grudniu 2017 r. MRPiPS udostępnił BGK drugą transzę środków na realizację Projektu, która była wydatkowana w roku 2018. Zgodnie z założeniami realizacji Projektu, w 2018 r. Bank monitorował wdrażanie funduszy pożyczkowych przez Pośredników Finansowych (Towarzystwo Inwestycji Społeczno-Ekonomicznych S.A. oraz Fundusz Regionu Wałbrzyskiego) oraz prowadził działania promocyjne i informacyjne zmierzające do rozpowszechnienia informacji na temat dostępności zwrotnego wsparcia finansowego dla podmiotów ekonomii społecznej. BGK realizował również działania zmierzające do uruchomienia instrumentu reporeczeniowego. Na uwagę zasługuje fakt, że w 2018 r. udzielono PES łącznie 290 pożyczek na kwotę 30 434 208,85 zł oraz utworzono 561 miejsc pracy.

W ramach projektu „*Wsparcie inżynierii finansowej na rzecz rozwoju ekonomii społecznej*”, realizowanego w latach 2012-2015 w ramach Działania 1.4 PO KL (pilotaż), Bank monitorował spłaty pożyczek oraz przekazywał środki spłacane w ramach pilotażu na zasilenia Funduszu Gwarancyjnego dla PES. W dniu 17 grudnia 2017 r. BGK podpisał umowy o współpracy z bankami zrzeszającymi: SGB-Bank S.A. oraz BPS S.A., dzięki czemu w 2018 r. możliwe było uzyskanie gwarancji w ramach ww. Funduszu Gwarancyjnego (zrzeszone banki spółdzielcze udzielać będą PES kredytów zabezpieczonych gwarancją BGK).

Zapewnienie wysokiej jakości usług wsparcia dla PES poprzez realizację procesu akredytacji OWES w ramach pozakonkursowego projektu pn. „*Zintegrowany system zapewnienia wysokiej jakości usług Ośrodków Wsparcia Ekonomii Społecznej*”.

W 2018 r. kontynuowano realizację działań ukierunkowanych na zapewnienie wysokiej jakości usług wsparcia dla podmiotów ekonomii społecznej. Działania w tym zakresie były realizowane w ramach projektu pn. „*Zintegrowany system zapewnienia wysokiej jakości usług Ośrodków Wsparcia Ekonomii Społecznej*” na kwotę 8,2 mln PLN, współfinansowanego ze środków EFS w POWER (Działanie 2.9 Rozwój ekonomii społecznej). W ramach projektu

realizowano proces akredytacji OWES, mający zapewnić wysoką jakość wsparcia świadczonego przez te podmioty, a finansowanego w ramach RPO. W okresie sprawozdawczym przyznano 55 akredytacji, a przedłużono 23 akredytacje. Zrealizowano 42 wizyty monitorujące oraz 43 audyty działalności akredytowanych OWES, stanowiących element procesu akredytacji i instrument nadzoru nad działalnością akredytowanych ośrodków.

W 2018 r. odbyły się 3 plenarne posiedzenia Komitetu Akredytacyjnego do spraw systemu akredytacji oraz standardów usług i działania ośrodków wsparcia ekonomii społecznej (KA), będącego organem pomocniczym Ministra właściwego ds. zabezpieczenia społecznego, a także 6 posiedzeń grup roboczych funkcjonujących w ramach Komitetu (grupy roboczej ds. standardów i kwalifikacji pracowników OWES oraz grupy roboczej ds. realizacji procesu akredytacji). W ramach działalności KA, w 2018 r., zgodnie z założeniami projektu, prowadzono m.in. działania związane z realizacją cyklicznego przeglądu i aktualizacji poszczególnych grup standardów działania i usług OWES, pod względem celowości, trafności, weryfikowalności, trwałości finansowania Ponadto opiniowano Procedurę monitorowania wysokiej jakości usług OWES. Działania w niej przewidziane to m.in. system monitorowania wysokiej jakości usług i przestrzegania Standardów przez akredytowane OWES, który oparty jest przede wszystkim na działaniach monitorujących i audytach w OWES, a także określa zasady monitorowania wdrażania rekomendacji przez OWES. Ponadto w ramach działalności Komitetu trwały prace nad ogłoszeniem o naborze wniosków o przyznanie i przedłużenie akredytacji „AKSES” na rok 2019.

W powyższym zakresie zaplanowane zostały prace koncepcyjne i konsultacyjne z różnymi podmiotami zaangażowanymi w system wsparcia ekonomii społecznej. W ramach prac nad aktualizacją standardów zorganizowano również spotkanie warsztatowe dla przedstawicieli Przedsiębiorstw Społecznych podczas Ogólnopolskiego Forum Spółdzielni Socjalnych. Celem warsztatu dla PES było poznanie perspektywy odbiorców usług wsparcia OWES oraz opracowanie wniosków i rekomendacji do zmian w standardach, wynikających z potrzeb sygnalizowanych przez odbiorców. Podczas warsztatu pochyłono się również nad potrzebami spółdzielni socjalnych w kontekście oferowanych usług przez OWES.

Dalsze prace w zakresie aktualizacji standardów toczyły się w ramach KA, a w szczególności w ramach grupy roboczej Komitetu ds. standardów i kwalifikacji pracowników OWES, powołanej w 2016 r. w celu realizacji zadań KA w zakresie analizy i ewaluacji poszczególnych grup standardów działania i usług OWES. W rezultacie prac grupy powstał materiał roboczy, który przedstawiał uwagi z każdego etapu prac. Po uwzględnieniu uwag zespołu projektowego oraz stanowiska grup roboczych KA, koncepcja zmian została przedstawiona Komitetowi. Zmiany wynikają m.in. z potrzeby dostosowania Standardów do zmian w dokumentach strategicznych oraz ustawach.

W ramach realizacji zadań związanych z zapewnieniem wysokiej jakości usług dla podmiotów ekonomii społecznej w 2018 r. przeprowadzono bieżącą ocenę wniosków o akredytację, rozstrzygnięto nabór zespołów audytowych realizujących audyty akredytacyjne w OWES. Rozpoczęcie procedury audytów wiązało się z koniecznością opracowania narzędzi audytu (m.in. wzór raportu, narzędzie weryfikujące standardy, scenariusze rozmów z kadra kluczową). Narzędzia zostały skonsultowane oraz zaakceptowane przez KA. Po przygotowaniu narzędzi audytu zorganizowano szkolenie dla ekspertów ds. ekonomii społecznej i ds. audytu. Szkolenie to odbyło się 13 kwietnia 2018 r. W ostatnim kwartale 2018 r. przygotowano raport podsumowujący odbyte wizyty monitorujące oraz audyty akredytacyjne. Po zrealizowaniu audytów

w 2018 r. dokonano modyfikacji narzędzi audytowych. Prace te toczyły się na forum grup roboczych KA.

W 2018 r. rozpoczęto badanie klientów OWES. Celem badania było zapoznanie się z opinią klientów akredytowanych OWES na temat usług świadczonych przez OWES, w szczególności usług wynikających ze standardów akredytacyjnych. W celu podnoszenia wysokiej jakości usług oferowanych przez OWES, istotna była weryfikacja ich jakości i przydatności w ocenie klientów OWES. Uczestniczący w badaniu klienci OWES mieli również możliwość przedstawienia swoich spostrzeżeń i pomysłów, które mogłyby przyczynić się do poprawy usług świadczonych przez OWES. Badanie przeprowadzono za pomocą Narzędzia do badania satysfakcji klientów OWES. Narzędzie zaprojektowano w poprzedniej perspektywie finansowej, dlatego też wymagało ono dostosowania do obecnie obowiązujących standardów akredytacyjnych. W maju 2018 r. DES przeprowadził pilotaż ankiety, zebrane uwagi posłużyły do jej zmodyfikowania.

Certyfikacja PES i JST znakami jakości w ramach projektu pn. „System certyfikacji znakami jakości dla podmiotów ekonomii społecznej i jednostek samorządu terytorialnego”.

W ramach projektu pozakonkursowego partnerskiego Działanie 2.9 PO WER, pn. „System certyfikacji znakami jakości dla podmiotów ekonomii społecznej i jednostek samorządu terytorialnego” na kwotę 4,6 mln PLN, od 2018 r. każdego roku organizowany jest konkurs, w którym wylaniane są podmioty ekonomii społecznej nagrodzone przyznaniem certyfikatu znaku jakości ekonomii społecznej i solidarnej wydawanego przez Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej. Konkurs ma na celu wyróżnienie tych podmiotów, które z powodzeniem łączą działalność ekonomiczną ze społecznym zaangażowaniem.

W pilotażowym konkursie w 2018 wyodrębniono dwie kategorie: „Spółdzielnia socjalna osób fizycznych”, w której przyznano 16 certyfikatów; oraz „Przedsięwzięcie PES sfinansowane/współfinansowane ze środków zwrotnych w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego” w której przyznano 11 certyfikatów - łącznie certyfikowano 27 podmiotów. Projekt będzie realizowany do 2021 r.

Wsparcie w ramach Programu „Aktywne przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu – nowy wymiar 2020”

Zadaniem Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej jest wspieranie jednostek samorządu terytorialnego oraz organizacji pozarządowych w większej aktywności dotyczącej wykorzystywania instrumentów „aktywnych form pomocy” w pokonywaniu barier utrudniających wyjście z sytuacji wykluczenia społecznego. Dlatego też największym wyzwaniem stawianym jako priorytet

wv. Programu było podejmowanie działań ukierunkowanych na włączenie społeczne jednostek lub grup osób, w tym także rodzin doświadczających ubóstwa i wykluczenia z różnych przyczyn.

Głównym celem Programu „Aktywne formy przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu - nowy wymiar 2020” było włączanie i wzmacnianie uczestniczenia w życiu społecznym i zawodowym osób wykluczonych społecznie oraz rozwój systemu aktywnej integracji poprzez wsparcie jednostek samorządu terytorialnego oraz organizacji pozarządowych. Jednocześnie w ramach celu głównego wyznaczono następujące cele szczegółowe:

- objęcie osób, rodzin i ich członków zintegrowanymi lokalnymi działaniami pozwalającymi skorzystać z różnorodnego pakietu usług aktywizacyjnych dla uzyskania wzmocnienia ich indywidualnych kompetencji i umiejętności społecznych, zawodowych i edukacyjnych,
- umożliwienie osobom, rodzinom i ich członkom, będącym w trudnej sytuacji życiowej korzystania ze wspólnych dóbr, lokalnych usług społecznych oraz zasobów instytucjonalnych dostępnych w środowisku lokalnym,
- integrowanie młodzieży szczególnie ze środowisk wykluczonych społecznie z lokalnym środowiskiem poprzez działania edukacyjno-integracyjne.

Realizacja wyznaczonego w Programie celu głównego, jak i celów szczegółowych odbywała się poprzez organizację trzech otwartych konkursów ofert:

- „Nowe horyzonty aktywnej integracji w środowisku lokalnym – animacja, edukacja, aktywizacja na rzecz zmniejszenia wykluczenia społecznego”;
- „Partnerstwa przeciw wykluczeniu społecznemu – profesjonalne aktywne formy pomocy, ze szczególną rolą zatrudnienia socjalnego”;
- „Aktywne postawy młodzieży – podnoszenie kompetencji, przedsiębiorczości i odpowiedzialności w wymiarze środowiska”.

W ramach ww. Programu, Minister Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej zapraszał podmioty uprawnione, o których mowa w art. 25 ust. 1 ustawy o pomocy społecznej (organizacje pozarządowe wymienione w art. 3 ust. 2 ustawy z 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie oraz podmioty wymienione w art. 3 ust. 3 tej ustawy, samorządy gmin jak również instytucje tworzące centra i kluby integracji społecznej, o których mowa w art. 3 ust. 2 oraz 18 ust. 1 ustawy z 13 czerwca 2003 r. o zatrudnieniu socjalnym do składania wniosków w wybranych konkursach na wsparcie finansowe projektów z zakresu aktywizacji społeczno-zawodowej osób bezrobotnych, korzystających ze świadczeń pomocy społecznej oraz wykluczonych społecznie i zawodowo, jak również z zakresu pomocy środowiskowej dla młodzieży.

Minister Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej przeprowadził w okresie sprawozdawczym ww. konkursy w ramach dwóch edycji, w związku z niewykorzystaniem pełnej dostępnej alokacji w wyniku pierwszego naboru. Wyniki przedstawiają się następująco:

1. „Nowe horyzonty aktywnej integracji w środowisku lokalnym – animacja, edukacja, aktywizacja na rzecz zmniejszenia wykluczenia społecznego”;

W 2018 r. w wyniku dwóch naborów w konkursie dofinansowanie na łączną kwotę 3 603 970,38 zł otrzymało 16 uprawnionych podmiotów.

2. „Partnerstwa przeciw wykluczeniu społecznemu – profesjonalne aktywne formy pomocy, ze szczególną rolą zatrudnienia socjalnego”;

W 2018 r. w wyniku 2 naborów w konkursie dofinansowanie na łączną 608 868,60 zł otrzymało 9 uprawnionych podmiotów.

3. „Aktywne postawy młodzieży – podnoszenie kompetencji, przedsiębiorczości i odpowiedzialności w wymiarze środowiska”.

W 2018 r. w wyniku dwóch naborów w konkursie dofinansowanie na łączną kwotę 557 930,00 zł otrzymało 17 uprawnionych podmiotów. Łącznie w obu naborach do ww. konkursów dofinansowanie w łącznej kwocie 4 770 768,98 zł otrzymały 42 podmioty.

Projekt pozakonkursowy pn. „Krajowa Sieć Reintegracji – wzmocnienie instytucji zatrudnienia socjalnego w działaniach polityki społecznej wobec wykluczenia społecznego”

MRPiPS realizuje projekt pozakonkursowy pn. „Krajowa Sieć Reintegracji – wzmocnienie instytucji zatrudnienia socjalnego w działaniach polityki społecznej wobec wykluczenia społecznego” na kwotę 4, 3 mln PLN, w ramach wykonywania działań związanych z realizacją Programu Operacyjnego Wiedza Edukacja Rozwój 2014-2020. Projekt ten polega na opracowaniu modelu profilu usług reintegracyjnych przy jednoczesnym utworzeniu 32 Klubów Integracji Społecznej, które będą ten model wdrażać. Projekt kończy się 31 grudnia 2019 r.

1.4. Monitoring ekonomii społecznej

W okresie sprawozdawczym kontynuowano realizację projektu pozakonkursowego pn. „Zintegrowany system monitorowania sektora ekonomii społecznej”, wdrażanego w ramach PO WER (działanie 2.9 rozwój ekonomii społecznej, alokacja 5,1 mln zł) przez MRPiPS we współpracy z GUS. Celem projektu jest stworzenie do 2020 r. trwałego i kompleksowego systemu monitorowania sektora ekonomii społecznej i solidarnej. System ten ma dostarczać kluczowych wskaźników związanych z kondycją sektora ekonomii społecznej i jego znaczeniem w gospodarce narodowej. Zgromadzone dane będą służyć do planowania i ewaluacji krajowych i regionalnych polityk publicznych prowadzonych na rzecz rozwoju ekonomii społecznej.

Budowany system w maksymalnie szerokim zakresie bazować będzie na źródłach danych administracyjnych i prowadzonych już badaniach statystyki publicznej, a dodatkowo uzupełnione zostaną ważne luki informacyjne i wypracowywane będą rekomendacje dla gestorów danych administracyjnych, w celu pozyskania w przyszłości obecnie niedostępnych danych.

W 2018 roku w ramach projektu weryfikowano niewykorzystywane przez statystykę publiczną administracyjne źródła danych, a także ostatecznie zidentyfikowano i opisano istniejące luki informacyjne. Wypracowano metodologię gromadzenia, integracji i przetwarzania danych, które umożliwią zbudowanie kompleksowego systemu monitorowania sektora ekonomii społecznej. Zrealizowane zostało pilotażowe badanie ukierunkowane na pozyskanie brakujących danych oraz rozpoczęto prace nad koncepcją internetowego narzędzia bazodanowego do prezentacji danych statystycznych.

Kluczowe działania w ramach projektu prowadzone są we współpracy z grupą ds. monitorowania i ewaluacji działającą w ramach KKRES.

1.5. Realizacja projektów konkursowych w ramach PO WER

W systemie realizacji PO WER, MRPiPS pełni rolę Instytucji Pośredniczącej (IP) dla wybranych obszarów programu, w tym w zakresie rozwoju ekonomii społecznej. Funkcję IP i zadania koordynujące prace nad wdrażaniem PO WER w MRPiPS pełni Departament Wdrażania Europejskiego Funduszu Społecznego (DWF), który odpowiada m.in. za:

- ogłaszanie naborów oraz ocenę i wybór wniosków o dofinansowanie projektów konkursowych i pozakonkursowych,
- monitoring postępu rzeczowego i finansowego w PO WER,

- kontrolę realizowanych projektów,
- ścisłą współpracę z Departamentami w MRPiPS, właściwymi dla danego obszaru interwencji przewidzianego w PO WER.

W 2018 roku w Działaniu 2.9 PO WER rozwój ekonomii społecznej kontynuowano realizację projektów wyłonionych do dofinansowania w ramach ogłoszonych w 2016 i 2017 r. konkursów w poniższych obszarach:

Działania rzecznicze i doradztwo na poziomie regionalnymi ponadregionalnym w zakresie spójności polityk publicznych w obszarze ekonomii społecznej.

W okresie sprawozdawczym realizowano w ramach ww. obszaru 1 projekt pn. „*Spójna integracja regionalna ekonomii społecznej*” na kwotę dofinansowania 6 791 950,00 zł, W projekcie osiągnięto następujące wskaźniki produktu i rezultatu:

- 16 jednostek samorządu terytorialnego na poziomie regionu (regionalni koordynatorzy ekonomii społecznej - ROPS, zostało objętych wsparciem w ramach doradztwa w zakresie spójności polityk publicznych w obszarze ekonomii społecznej;
- opracowano 16 raportów cząstkowych z diagnozy potrzeb doradczych w 16 regionach z programem, harmonogramem doradztwa;
- opracowano 1 raport z diagnozy potrzeb doradczych dla przedstawicieli samorządu terytorialnego;
- 16 regionalnych koordynatorów ekonomii społecznej nabyło kompetencje w ramach doradztwa w zakresie spójności polityk publicznych w obszarze ekonomii społecznej;
- 665 przedstawicieli działów urzędów marszałkowskich (odpowiedzialnych za planowanie strategiczne w regionie, przedstawiciele ROPS, członkowie Regionalnych Komitetów Rozwoju Ekonomii Społ. i innych ciał opiniotawczo-doradczych na poziomie regiony), nabyło kompetencje w zakresie spójności polityk publicznych w obszarze ekonomii społecznej.

Sieciowanie OWES

W okresie sprawozdawczym realizowano 1 projekt: „*Sieciowanie OWES i koordynacja współpracy sieci OWES z innymi sieciami, np. Krajowym Systemem Usług, Ośrodkami Doradztwa Rolniczego, Lokalnymi Grup Działania itp. oraz podnoszenie kompetencji kadr OWES (w tym w zakresie standardów usług OWES i w zakresie przygotowania konsultantów OWES do wspierania PES w zakresie ubiegania się o zamówienia publiczne)*” na kwotę dofinansowania 9 359 938,00 zł.

W projekcie w 2018 r. osiągnięto następujące wskaźniki produktu i rezultatu:

- 12 spotkań ogólnopolskich/ sieciujących/tematycznych dla specjalistów OWES;
- Powstała 1 ogólnopolska sieć OWES utworzona dzięki Europejskiemu Funduszowi Społecznemu;
- 50 akredytowanych OWES współpracuje w ramach utworzonej sieci;
- 153 pracowników OWES objęto wsparciem w zakresie standardów usług oraz zamówień publicznych;
- 20 konsultantów regionalnych zostało przygotowanych do świadczenia usług w zakresie udziału w zamówieniach publicznych.

Wyposażenie przedsiębiorstw społecznych w wiedzę i umiejętności z zakresu wykorzystania prawa zamówień publicznych

Zrealizowano 4 projekty na łączną kwotę dofinansowania 3 105 837,50 zł. W powyższych projektach osiągnięto następujące wskaźniki produktu i rezultatu:

- 3 diagnozy udziału PES w postępowaniu o udzielenia zamówienia (II - lubelskie, podkarpackie, podlaskie, III - dolnośląskie, lubuskie, opolskie i wielkopolskie, IV – małopolskie, śląskie, świętokrzyskie);
- 128 PS objęto indywidualnym wsparciem doradczym dot. przygotowania oferty w postępowaniu przetargowym;
- Pracownicy 275 PS zostali objęci wsparciem szkoleniowym w zakresie prawa zamówień publicznych;
- 126 PS po opuszczeniu programu zwiększyło częstotliwość udziału w postępowaniach o udzielenie zamówienia publicznego.

W okresie sprawozdawczym ogłoszono również pięć konkursów na następujące typy operacji:

- Konkurs pn. *„Przygotowanie i wdrożenie modeli przedsiębiorstw społecznych, m.in. o charakterze usługowym, świadczących tzw. „wiązki” usług społecznych użyteczności publicznej, kierowanych w szczególności w zindywidualizowany i kompleksowy sposób do osób niepełnosprawnych i niesamodzielnych oraz ich rodzin, w tym dla rodzin posiadających dzieci z niepełnosprawnością i realizujących zadania użyteczności publicznej w zakresie rozwoju lokalnego”.*

Konkurs ogłoszono 28 lutego 2018 r. W odpowiedzi na konkurs wpłynęły 2 projekty. W dniu 18 grudnia 2018 r. ogłoszono listę rankingową. Do dofinansowania został wybrany 1 projekt o wartości dofinansowania 6,4 mln zł.

- Konkurs pn. *„Opracowanie i wdrożenie programu studiów menadżerskich i MBA w zakresie zarządzania przedsiębiorstwem społecznym”*

Konkurs ogłoszono w dniu 13 kwietnia 2018 r. W odpowiedzi na ogłoszenie wpłynęły 2 projekty. W dniu 10 grudnia 2018 r. została ogłoszona lista rankingowa. Do dofinansowania został wybrany 1 projekt o wartości dofinansowania ok. 3,5 mln zł. W okresie sprawozdawczym zakończono etap negocjacji zapisów we wniosku o dofinansowanie i podjęto przygotowania do podpisania umowy o dofinansowanie.

- Konkurs pn. *„Tworzenie i rozwój ponadregionalnych sieci podmiotów ekonomii społecznej, w tym partnerstw, klastrów, francyz (m.in. poprzez ponadregionalne branżowe spotkania, konferencje, seminaria, targi, doradztwo i szkolenia) oraz włączanie podmiotów ekonomii społecznej w funkcjonujące już sieci, partnerstwa i klastry podmiotów gospodarczych działających na rynku komercyjnym.”*

Konkurs ogłoszono 30 lipca 2018 r. W odpowiedzi na ogłoszenie wpłynęło 10 wniosków. W okresie sprawozdawczym rozpoczęto ocenę merytoryczną zgłoszonych projektów.

- Konkurs pn. *„Działania wspierające edukację na rzecz rozwoju ekonomii społecznej. Opracowanie i pilotażowe wdrożenie kompleksowego programu edukacyjnego zwiększającego poziom zlecenia*

i powierzania przez JST realizacji usług społecznych podmiotom ekonomii społecznej w tym przedsiębiorstwom społecznym (rozwój społecznie odpowiedzialnego terytorium).

Konkurs ogłoszono 6 grudnia 2018 r. Nabór trwa od 7 stycznia do 11 lutego 2019 r.

- Konkurs pn. „Działania wspierające edukację na rzecz rozwoju ekonomii społecznej. Opracowanie pakietu edukacyjnego dla nauczycieli i jego pilotażowe wdrożenie.”

Konkurs ogłoszono 31 października 2018 r. Nabór trwa do 10 stycznia 2019 r.

1.6. Wartości wskaźników dotyczących ekonomii społecznej na poziomie centralnym

Na podstawie danych MliR znany jest poziom osiągnięcia wskaźników przyjętych dla monitorowania PO WER w zakresie priorytetu IX, czyli dotyczącego wsparcia rozwoju ekonomii społecznej. Wśród monitorowanych danych jest 5 wskaźników produktu i 6 wskaźników rezultatu. Na koniec 2017 roku wykazano postęp w odniesieniu do czterech wskaźników, po dwóch w każdej kategorii. Najwyższy poziom osiągnięto w odniesieniu do wskaźnika dotyczącego liczby akredytowanych OWES, w przypadku którego przekoczono zakładaną wartość docelową wskaźnika (216%). W około 43% zrealizowano założenia dotyczące wsparcia pracowników PES w zakresie prawa zamówień publicznych, w 24 % - liczbę planowanych utworzenia miejsc pracy w PES, a w około 21 % osiągnięto wartość docelową wskaźnika dotyczącego liczby podmiotów ekonomii społecznej, które skorzystały ze zwrotnych instrumentów finansowych. Jednocześnie w 24 % osiągnięto zakładany poziom wartości docelowej wskaźnika rezultatu jakim jest liczba przedsiębiorstw społecznych, które po opuszczeniu programu zwiększyły częstotliwość udziału w postępowaniach o udzielenie zamówienia publicznego. Wśród wskaźników nieosiągniętych w czasie monitorowania danych znajdują się: opracowanie narzędzia do monitorowania sektora ES, a także liczba jednostek samorządu terytorialnego korzystających z doradztwa w obszarze tworzenia programów ES oraz konsultantów wspierających w zakresie PZP. Zestawienie omawianych wskaźników przedstawia poniższa tabela.

Tabela 5 - Poziom osiągnięcia wskaźników PO WER w zakresie rozwoju PES (stan na 31 grudnia 2019 r.)

Lp.	Rodzaj wskaźnika	Nazwa wskaźnika	Wartość docelowa z dofinansowanych projektów – ogółem	Wartość osiągnięta w danym okresie (na podst. wniosków o płatność) - ogółem	Wartość osiągnięta od początku realizacji projektów - narastająco (na podst. wniosków o płatność) – ogółem	% realizacji założeń
1	Produktu	Liczba audytów przeprowadzonych w ośrodkach wsparcia ekonomii społecznej w celu uzyskania akredytacji	630	108	108	17%
2	Produktu	Liczba opracowanych narzędzi do monitorowania sektora ekonomii społecznej na poziomie centralnym oraz koordynacji na poziomie regionalnym i lokalnym	1	0	0	0
3	Produktu	Liczba podmiotów ekonomii społecznej, które skorzystały ze zwrotnych instrumentów finansowych w programie	2030	228	433	21%
4	Produktu	Liczba pracowników ośrodków wsparcia ekonomii społecznej objętych wsparciem w zakresie standardów usług oraz zamówień publicznych	536	82	82	15%
5	Produktu	Liczba przedsiębiorstw społecznych, których pracownicy zostali objęci wsparciem szkoleniowym w zakresie prawa zamówień publicznych	548	159	233	43%
6	Rezultatu	Liczba jednostek samorządu terytorialnego na poziomie regionu, które skorzystały z doradztwa w zakresie narzędzia do tworzenia programów ekonomii społecznej	16	0	0	0

7	Rezultatu	Liczba konsultantów regionalnych przygotowanych do świadczenia usług w zakresie udziału w zamówieniach publicznych	111	0	0	0
8	Rezultatu	Liczba miejsc pracy utworzonych w podmiotach ekonomii społecznej	1250	247	302	24%
9	Rezultatu	Liczba ośrodków wsparcia ekonomii społecznej, które uzyskały akredytację dot. świadczenia usług na rzecz podmiotów ekonomii społecznej*	44	47	95	216 %
10	Rezultatu	Liczba pracowników ośrodków wsparcia ekonomii społecznej, którzy w wyniku wsparcia EFS podnieśli kompetencje w zakresie standardów usług oraz zamówień publicznych	651	82	82	13%
12	Rezultatu	Liczba przedsiębiorstw społecznych, które po opuszczeniu programu zwiększyły częstotliwość udziału w postępowaniach o udzielenie zamówienia publicznego	275	70	70	25%

Źródło: R. Szarfenberg, A. Szarfenberg „Opinia nt. realizacji KPRES w województwach i instytucjach centralnych za rok 2018. Raport o stanie ekonomii społecznej za rok 2018”

* – Wartości wskaźnika zostały zaktualizowane w oparciu o dane znajdujące się w dyspozycji DES w MRPiPS

Tabela 6 - Poziom osiągnięcia wskaźników KPRES w ramach działań resortów.

Działanie	Wskaźnik	Źródło danych	Rezultat	Wartość docelowa	Stan na rok				
					2014	2015	2016	2017	2018
Źródło danych sprawozdawczych: UZP									
II.2.	Liczba RIO, których pracownicy zostali przeszkoleni z zakresu społecznie odpowiedzialnych zamówień publicznych	Monitoring działań	Przeszkolenie do 2020 r. pracowników 16 Regionalnych Izb Obrachunkowych odpowiedzialnych za kontrole w jednostkach samorządu terytorialnego	16	9	0	1	13	13
II.2.	Odsetek jednostek samorządu terytorialnego, w których przeszkolono pracowników odpowiedzialnych za prowadzenie postępowań o udzielenie zamówienia publicznego	Monitoring działań	przeszkolenie pracowników jednostek samorządu terytorialnego odpowiedzialnych za zamówienia publiczne	30%	0,25%	0,46%	3,31%	3,85%	6,1%
II.2.	Odsetek społecznych zamówień publicznych w stosunku do zamówień publicznych ogółem	Dane UZP	Osiągnięcie w 2020 roku 15% poziomu „społecznych” zamówień publicznych na szczeblu krajowym mierzonego na podstawie metodologii UZP	15%	3,10%	4,08%	b.d.	17%	20%
II.2.	Odsetek jednostek samorządu terytorialnego stosujących społecznie odpowiedzialne zamówienia publiczne ze szczególnym	Ocena zasobów/ dane DES MRPiPS/ dane UZP	Stosowanie klauzul społecznych w zamówieniach publicznych lub/ i zamówień zastrzeżonych przez co najmniej 15% jednostek	15%	0,10%	0,10%	3,66%	6,21%	7%

	uwzględnieniem instrumentów prozatrudnieniowych		samorządu terytorialnego w 2020 r.						
Źródło danych sprawozdawczych: BGK									
III.2.	Liczba pośredników dla regionalnych funduszy pożyczkowych	BGK /ROPS/ RPO	Wylonienie 16 pośredników dla funduszy pożyczkowych oraz funduszy poręczeniowych obejmujących wszystkie województwa	16	-	-	-	5	5
III.2.	Wartość udzielonych pożyczek	Sprawozdanie z działania funduszy	Wsparcie do 2020 roku 1500 przedsiębiorstw społecznych i podmiotów ekonomii społecznej pożyczkami do 2020 roku	„Wskaźnik zostanie określony w 2015 roku po zakończeniu pilotażu instrumentu finansowego” – informacja w sprawozdaniu	-	-	-	25 338 138,00 zł	30 434 208,85 zł
III.2.	Liczba udzielonych pożyczek	Sprawozdanie z działania funduszy	Wsparcie do 2020 roku 1500 przedsiębiorstw społecznych i podmiotów ekonomii społecznej pożyczkami	3000	190	145	102	215	290
III.2.	Odsetek pożyczek zagrożonych	Sprawozdanie z działania funduszy	Wsparcie 1500 przedsiębiorstw społecznych i podmiotów ekonomii społecznej pożyczkami	10%	0,4%	11,31%	9%	0	0
III.2.	Liczba pożyczek zwróconych	Wartość pożyczek zwróconych	Wsparcie 1500 przedsiębiorstw społecznych i podmiotów ekonomii społecznej pożyczkami	„Wskaźnik zostanie określony w 2015 roku po zakończeniu pilotażu instrumentu finansowego”	0	4	0	127	5

III.2.	Wartość pożyczek zwróconych	Wartość pożyczek zwróconych	Wsparcie 1500 przedsiębiorstw społecznych i podmiotów ekonomii społecznej pożyczkami krótkoterminowymi	„Wskaźnik zostanie określony w 2015 roku po zakończeniu pilotażu instrumentu finansowego”	0	270 912,24	0	817 959,35 zł	93 299,90 zł
Źródło danych sprawozdawczych: MRiRW									
III.4.	Odsetek doradców przeszkolonych w zakresie ES	MRiRW	100% przeszkolonych doradców ODR i TZD w zakresie ekonomii społecznej	100%	-	-	8,2%	15%	16%
Źródło danych sprawozdawczych: NCN									
V.1., V.2., V.3., V.4	Liczba projektów badawczych realizowanych w obszarze ekonomii społecznej przez osoby rozpoczynające karierę naukową nieposiadające stopnia naukowego doktora (program Preludium)	NCN	Rozwój myśli polskiej ekonomii społecznej w oparciu o zasoby naukowe polskich uczelni	2 projekty badawcze rocznie	6	7	4 (3 projekty PRELUDIUM, 1 stypendium doktorskie ETIUDA)	3 projekty badawcze	5 projektów badawczych
V.1., V.2., V.3., V.4	Liczba projektów badawczych realizowanych w obszarze ekonomii społecznej przez osoby posiadające minimum stopień naukowy doktora (programy Maestro, Sonata Bis, Harmonia)	NCN	Rozwój myśli polskiej ekonomii społecznej na podstawie zasobów naukowych polskich uczelni	2 projekty badawcze	30	32	9 (8 proj. SONATA, 1 projekt OPUS)	9 projektów badawczych	4 projekty badawcze

Źródło danych sprawozdawczych: NCBiR**									
V.1., V.2, V.3, V.4	Liczba projektów realizowanych w obszarze ekonomii społecznej finansowanych przez NCBiR	NCBiR**	Rozwój myśli polskiej ekonomii społecznej na podstawie zasobów naukowych polskich uczelni	1 projekt rocznie	-	-	-	-	140
Źródło danych sprawozdawczych: uczelnie									
III.4.	Liczba osób, które ukończyły studia podyplomowe w zakresie ekonomii społecznej	Sprawozdanie realizatorów studiów	Minimum 320 osób rocznie ukończy studia podyplomowe	320 osób rocznie	-	-	-	-	-
V.1., V.2, V.3, V.4	Liczba edycji studiów podyplomowych w zakresie ekonomii społecznej	Uczelnie	Realizacja w cyklach dwuletnich w co najmniej 16 uczelniach studiów podyplomowych w zakresie ekonomii społecznej	16 x 3 edycje	-	-	-	-	-
V.1., V.2, V.3, V.4	Liczba uczestników studiów podyplomowych w zakresie ekonomii społecznej	Uczelnie		16 x 3 x 40 (1920)	-	-	-	-	-
V.1., V.2, V.3, V.4	Liczba wspartych projektów z zakresu tworzenia PS „na próbę”	Uczelnie	Wsparcie co najmniej 100 nowych projektów „przedsiębiorstw społecznych na próbę” w Akademickich Inkubatorach Przedsiębiorczości	100 projektów	-	-	-	-	-

Źródło: R. Szarfenberg, A. Szarfenberg „Opinia nt. realizacji KPRES w województwach i instytucjach centralnych za rok 2018. Raport o stanie ekonomii społecznej za rok 2018”

2. Realizacja KPRES z perspektywy regionalnej

2.1. Koordynacja ekonomii społecznej na poziomie regionalnym

Koordynacja działań na rzecz sektora ekonomii społecznej na poziomie regionalnym została wskazana w art. 21 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej jako jedno z działań samorządu województwa. Wśród działań, które w szczególności wpisują się w koordynowanie działań w obszarze ekonomii społecznej wymienionych w art. 21a ww. ustawy wskazano:

1. Rozwój infrastruktury usług aktywizacji, integracji oraz reintegracji społecznej i zawodowej na rzecz osób i rodzin zagrożonych wykluczeniem społecznym;
2. Inspirowanie i promowanie nowych metod działań w zakresie aktywizacji, integracji oraz reintegracji społecznej i zawodowej osób i rodzin zagrożonych wykluczeniem społecznym;
3. Wspieranie rozwoju partnerskiej współpracy pomiędzy samorządami lokalnymi, a podmiotami świadczącymi usługi aktywizacji, integracji oraz reintegracji społecznej i zawodowej na rzecz osób i rodzin zagrożonych wykluczeniem społecznym;
4. Monitorowanie rozwoju lokalnej przedsiębiorczości społecznej służącej zwiększeniu aktywności społecznej i zawodowej osób i rodzin zagrożonych wykluczeniem społecznym;
5. Zwiększanie kompetencji służb zajmujących się aktywizacją, integracją oraz reintegracją społeczną i zawodową osób i rodzin zagrożonych wykluczeniem społecznym.

Realizowane na poziomie regionalnym działania o charakterze koordynacyjnym w obszarze ekonomii społecznej wypełniają ww. zapisy ustawowe, wpisując się jednocześnie szeroko w założenia KPRES, sytuującego istotne działania na rzecz rozwoju sektora ekonomii społecznej właśnie na poziomie regionalnym.

2.2. Realizacja projektów pozakonkursowych i konkursowych na poziomie regionalnym.

W związku z przypisaną ROPS rolę koordynatorów działań w zakresie ekonomii społecznej na poziomie województw, w ramach bieżącej perspektywy finansowej w ramach RPO, ROPS zrealizują projekty pozakonkursowe dotyczące koordynacji działań związanych ekonomią społeczną na poziomie regionalnym.

Istotnych informacji na temat działań realizowanych w regionach dostarcza również lista projektów realizowanych z Funduszy Europejskich w Polsce w latach 2014-2020, dostępna na Portalu Funduszy Europejskich¹⁴. Zestawienie danych (filtrowanych wg. wyników CT 9 oraz wskaźnika 113) dla wszystkich województw wskazuje dane dotyczące projektów dotyczących ekonomii społecznej i dofinansowanych ze środków unijnych w ramach RPO. Dostępne dane informują przede wszystkim o postępie czasowym i finansowym realizowanych projektów. Z tego zestawienia wynika, że w 2018 r. rozpoczęto realizację 24 projektów obejmujących obszar wsparcia 113 pn. Promowanie przedsiębiorczości społecznej i integracji zawodowej w przedsiębiorstwach społecznych oraz gospodarki społecznej i gospodarki solidarnej w celu ułatwienia dostępu do zatrudnienia (7 projektów pozakonkursowych i 17 projektów konkursowych). W ramach bieżącej

¹⁴ <https://www.funduszeuropejskie.gov.pl/strony/o-funduszach/projekty/lista-projektow/lista-projektow-realizowanych-z-funduszy-europejskich-w-polsce-w-latach-2014-2020/> [dostęp 22.11.2019]

perspektywy finansowej łącznie do końca 2018 r. rozpoczęto realizację 117 projektów obejmujących obszar wsparcia 113.

2.3. Regionalne Programy Rozwoju Ekonomii Społecznej (RPRES)

W działaniu IV.2. KPRES zaplanowano także uchwalenie, realizację i monitoring Regionalnych Programów Rozwoju Ekonomii Społecznej (RPRES), określających działania regionalnych władz publicznych dotyczących w szczególności:

- instytucjonalizacji zarządzania rozwojem ekonomii społecznej;
- podstawowych kierunków rozwoju sektora ekonomii społecznej; sieci usług wsparcia ekonomii społecznej i przedsiębiorstw społecznych w województwach;
- opracowania mechanizmów, zasad i form współpracy pomiędzy poszczególnymi szczeblami samorządów, a także pomiędzy różnymi instytucjami, mogącymi mieć wpływ na rozwój ES w regionach w zakresie jej dalszego rozwoju;
- opracowania koncepcji promocji idei ekonomii społecznej w województwie.

Wiodącą rolę w zakresie przygotowania i wdrażania programów w imieniu samorządów województw KPRES przypisał ROPS, wskazując jednocześnie, iż powstałe regionalne programy rozwoju ekonomii społecznej powstaną z przekształcenia funkcjonujących w regionach wieloletnich planów działań na rzecz promocji i upowszechniania ekonomii społecznej oraz rozwoju instytucji sektora ekonomii społecznej i jej otoczenia.

Wyżej opisane przekształcenia i uchwalenia regionalnego programu rozwoju ekonomii społecznej dokonano w większości województw do 2017 r., przy czym w województwie kujawsko-pomorskim Program został przyjęty jako program rozwoju – jeden z programów wojewódzkich, niezbędnych do realizacji „Strategii rozwoju województwa kujawsko-pomorskiego do roku 2020- Plan modernizacji 2020+”, a w województwie warmińsko-mazurskim Plan został przekształcony w „Wojewódzki Program Rozwoju Ekonomii Społecznej Warmia i Mazury” w 2015 r. Do końca 2018 r. RPRES nie uchwalono w województwie podlaskim, gdzie nadal obowiązuje „Wieloletni Program Rozwoju Ekonomii Społecznej w Województwie Podlaskim na lata 2013 – 2020” (WPRES).

Fakt nieuchwalenia RPRES we wszystkich województwach, a także brak cyklicznie publikowanych sprawozdań z realizacji poszczególnych RPRES uniemożliwia bieżące monitorowanie ich wykonania na poziomie centralnym. Działania przeprowadzone w ramach projektu pn. „Spójna integracja regionalna ekonomii społecznej” w zakresie analizy potrzeb doradczych poszczególnych ROPS wykazały występujące w regionach potrzeby doradcze w zakresie realizacji bieżących działań ROPS w obszarze programowania i monitorowania stanu wykonania RPRES, w tym m.in. potrzeby uzyskania wsparcia w zakresie wypracowania narzędzi do monitorowania sytuacji ES w regionie, przygotowywania raportów z realizacji/osiągnięcia wskaźników RPRES, aktualizacji RPRES. Co ważne, diagnozy potrzeb doradczych przeprowadzone w poszczególnych województwach wykazały również trudności z rozumieniem i stosowaniem wskaźników do monitorowania, a także trudności w dostępie do danych na temat stanu sektora ekonomii społecznej w województwach, które pochodziłyby ze źródeł statystyki krajowej i regionalnej.

Odpowiedzią na ww. potrzeby mają być m.in. działania realizowane w projekcie „Spójna integracja regionalna ekonomii społecznej” polegające na wsparciu doradczym ROPS w zakresie

tworzenia narzędzi zbierania danych i ich analizy oraz porządkowania procesu monitorowania, a także działania wdrażane w projekcie „Zintegrowany system monitorowania sektora ekonomii społecznej”, ukierunkowanym na pozyskiwanie i publikowanie informacji statystycznych dotyczących sektora ekonomii społecznej¹⁵. Ponadto w projekcie „System partycypacyjnego zarządzania sferą ekonomii społecznej” w okresie sprawozdawczym realizowano działania w zakresie stworzenia modelu do tworzenia RPRES, który bazując na doświadczeniach regionów, ma stanowić przewodnik dla ROPS w zakresie konstruowania Programu z uwzględnieniem zarówno elementów wspólnych dla wszystkich województw, które powinny być porównywalne i przydatne do monitorowania realizacji RPRES na poziomie centralnym, ale także specyficznych uwarunkowań regionalnych, przewag konkurencyjnych, które pozwolą regionom zidentyfikować własne innowacyjne metody działania oraz zdiagnozować i wzmacniać unikalne rozwiązania w zakresie rozwoju ES.¹⁶

2.4. Wartości wskaźników dotyczących ekonomii społecznej w RPO¹⁷

Działania wspierające rozwój ekonomii społecznej obrazują m. in. monitorowane w ramach RPO wskaźniki: (1) liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym objętych wsparciem w programie (w osi zawierającej wsparcie PES), (2) liczba podmiotów ekonomii społecznej objętych wsparciem, (3) liczba miejsc pracy utworzonych w przedsiębiorstwach społecznych oraz (4) liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym pracujących po opuszczeniu programu (łącznie z pracującymi na własny rachunek). Podobnie jak w latach ubiegłych, tak i w niniejszej Opinii zestawiono wartości ww. wskaźników do analizy porównawczej między regionami. Perspektywa czasu w dokumentach sprawozdawczych wskazuje nie tylko na tzw. postęp rzeczowy (monitorowany poziomem wartości osiągniętych dla przyjętych wskaźników w kolejnych latach), ale także aktualizacje dokonywane w RPO. Wskaźniki monitorujące wdrażanie RPO pozostają niezmiennie, zmieniają się jednak ich wartości docelowe określone na rok 2023. W prezentowanych poniżej zestawieniach uwzględniony jest także poziom osiągnięcia danego wskaźnika w latach poprzedzających rok sprawozdawczy¹⁸, wyróżniony w tabeli

¹⁵ W 2018 r. w MRPiPS powstał również kwestionariusz monitorowania działalności OWES, który będzie w kolejnych latach dostarczał informacji o formach i zakresie działalności akredytowanych OWES.

¹⁶ Bohdziewicz-Lulewicz M., Brzeziak M., Model tworzenia Regionalnych Programów Rozwoju Ekonomii Społecznej, ROPS w Krakowie.

¹⁷ Część zaczerpnięta z opracowania R. Szarfenberga, A. Szarfenberg pt. „Opinia nt. realizacji KPRES w województwach i instytucjach centralnych za rok 2018. Raport o stanie ekonomii społecznej za rok 2018”, powstałego w projekcie „System partycypacyjnego zarządzania sferą ekonomii społecznej”

¹⁸ Chodzi o taką sytuację, gdy w sprawozdaniu z realizacji RPO w 2018 roku zmieniają się wartości wskaźników obrazujące stan wdrażania np. w 2016 czy 2017 roku. Przykładem może być wskaźnik „Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym objętych wsparciem w programie” monitorowany w priorytecie realizującym działania z zakresu wsparcia ekonomii społecznej i stan jego wdrożenia w pierwszym (zgodnie z porządkiem alfabetycznym) sprawozdaniu, tj. dla województwa dolnośląskiego. W 2016 roku zakładano osiągnięcie ww. wskaźnika na poziomie 110 osób (zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym objętych wsparciem) w 2023 roku. W Sprawozdaniu za rok 2017 wskaźnik ten miał prognozowaną wartość 5 540 osób, a w 2018 prognoza ta została zmniejszona do liczby 641 osób. Woj. dolnośląskie jest tutaj przykładem regionu, a wskaźnik „Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym objętych wsparciem w programie” przykładowym wskaźnikiem, bowiem te zmiany widoczne są w odniesieniu do różnych regionów (zakres zmian występuje w różnej skali) i w odniesieniu do wszystkich wskaźników monitorujących osiągnięcie CT 9 analizowanych na potrzeby niniejszej Opinii.

Odrębną kwestią jest zmieniająca się w różnych opracowaniach wartość monitorowanego wskaźnika dla tego samego okresu. Przykładowo w Sprawozdaniu za rok 2016 w woj. zachodniopomorskim (ostatnim w porządku alfabetycznym) wartość wskaźnika „Liczba podmiotów ekonomii społecznej objętych wsparciem” w 2016 roku w Sprawozdaniu za rok 2016 wynosiła 34, a w Sprawozdaniu za 2018 rok wartość tego samego wskaźnika za ten sam okres wynosiła 0. Także i tutaj woj. zachodniopomorskie i wybrany wskaźnik są przykładowe, bowiem ta sytuacja występuje bardzo często. Można przypuszczać, że wynikała ona z różnic w dynamice upowszechniania się metodologii monitorowania wskaźników na początku okresu wdrażania poszczególnych działań (czyli: w różnych regionach w różny sposób interpretowano analogiczne dane, później, w toku wymiany wiedzy i doświadczeń ta wiedza i podejście do monitorowania stawało się coraz bardziej spójne) lub też z różnic w nazywaniu / określaniu tożsamy działań, które w trakcie realizacji kilkuletniego projektu mogły zostać zweryfikowane bardziej adekwatnie z perspektywy danego regionu. Przedstawione uzasadnienia to raczej robocze hipotezy, które należałoby zweryfikować podczas badania jakościowego, którego zakres obejmie praktykę monitorowania realizowanych działań od początku wdrażania RPO w perspektywie finansowej 2014-2020.

szarym kolorem tekstu (danych w tabeli). Analizie poddano dane zawarte w Sprawozdaniach za 2018 rok, dla porównania poprzedzając właściwe zestawienie danymi archiwalnymi, ze Sprawozdań w 2016 (kolumna 3 i 4) i 2017 roku (kolumna 5).

W poniższej Tabeli zestawiono dane dotyczące liczby osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym objętych wsparciem w programie. Dane za 2018 uporządkowano według zakładanej (wartości docelowej 2023) liczby osób, która ma zostać objęta wsparciem. Najwięcej osób uzyska wsparcie w województwie śląskim (6 094), a także podlaskim (5 886) oraz podkarpackim (5 540). Najniższą wartość przyjęto dla woj. łódzkiego (597 osób) oraz dolnośląskiego (641). Wśród zaznaczonych kolorami wartości najwyższych (zielony) i najniższych (jasny czerwony) widać, że woj. dolnośląskie i łódzkie znajdują się jednocześnie w zestawieniu wartości najniższych (plan na 2023) i najwyższych (wskaźnik osiągnięcia zakładanego celu). W przypadku dolnośląskiego jest to nawet ponad 200% zakładanej wartości docelowej. Ponadto, w zestawieniu widać, że część regionów, które zakładały osiągnięcie wskaźnika na wysokim poziomie, na półmetku realizacji działań także jest w czołówce regionów osiągających zakładane wartości. Wyjątek stanowi tutaj woj. śląskie, które z poziomem 12% jest jednym z regionów najwolniej osiągających zakładany cel wskaźnikowy. Wydaje się jednak – patrząc na dane archiwalne – że możliwa jest korekta tych obliczeń (lub założeń dotyczących wartości wskaźnika na 2023 r.). Z jednej strony osiągnięcie wskaźnika na tak niskim poziomie może budzić obawy, jednak – z drugiej strony - w tym zestawieniu niska pozycja bardziej obrazuje ambitny cel niż słabość w jego realizacji. W tabeli można zauważyć także, że województwa dość późno rozpoczęły osiąganie zakładanych wartości wskaźnikowych – dopiero w 2016 roku, przy czym znaczna część po raz pierwszy odnotowała przyrost w 2017 roku.

Tabela 7 - Wskaźnik „Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym objętych wsparciem w programie” w Sprawozdaniach RPO za 2018 rok

Lp.	Województwo / Region RPO	2023 - wysokość wskazana w 2018	2015	2016	2017	2018	wartość skumulowana	wskaźnik osiągnięć (wart. sk. / 2023)
1	śląskie	6 094	0	0	0	733	733	12,0%
2	podlaskie	5 886	0	0	164	1194	1 358	23,1%
3	podkarpackie	5 540	0	0	491	1931	2 422	43,7%
4	zachodniopomorskie	4 289	0	2	1294	712	2 008	46,8%
5	wielkopolskie	3 500	0	673	730	580	1 983	56,7%
6	opolskie	3 340	0	0	121	116	237	7,1%
7	lubuskie	1 872	0	0	978	110	1 088	58,1%
8	mazowieckie	1 807	0	173	488	582	1243	68,8%
9	warmińsko-mazurskie	1 538	0	85	693	343	1 121	72,9%
10	lubelskie	1 535	0	0	28	304	332	21,6%
11	pomorskie	1 400	0	0	123	261	384	27,4%
12	kujawsko-pomorskie	1 297	0	6	193	417	616	47,5%
13	małopolskie	1 200	0	0	80	103	183	15,3%
14	świętokrzyskie	1 179	0	0	49	181	230	19,5%
15	dolnośląskie	641	0	37	676	594	1307	203,9%
16	łódzkie	597	0	116	174	108	398	66,7%

Źródło: R. Szarfenberg, A. Szarfenberg, „Opinia nt. realizacji KPRES w województwach i instytucjach centralnych za rok 2018. Raport o stanie ekonomii społecznej za rok 2018. Raport o stanie ekonomii społecznej za rok 2018”

Woj. śląskie i podkarpackie pojawiają się najwyżej w kolejnym zestawieniu – tym razem w odwrotnej kolejności obrazującej planowaną na rok 2023 liczbę PES, które zostaną objęte wsparciem. W zaprezentowanej tabeli wspomniane regiony różnią się tylko o jeden PES: podkarpackie planuje wspierać 2208 a śląskie – 2207 tego typu podmiotów. Woj. śląskie jest także w czołówce, jeśli chodzi o wartość skumulowaną dotychczas realizowanych działań, a w procentowym ujęciu osiągnęło ponad połowę wartości wskaźnika, zakładaną na koniec perspektywy finansowej. W tej kategorii wyróżniają się – podobnie jak w tabeli dotyczącej liczby wspieranych osób – woj. warmińsko-mazurskie (334,8% zrealizowanego wskaźnika „liczba wspartych PES”) oraz lubuskie, które osiągnęło 220,8% zakładanej wartości. Najmniejszą liczbę określiło na rok 2023 woj. warmińsko-mazurskie (92), i w tym zakresie znacząco wyróżnia się na tle innych regionów, bowiem kolejne województwo z niskim poziomem to lubuskie, a zakładana liczba PES wyniesie 154 w 2023 roku, tak więc te regiony, które przyjęły najniższe prognozy dla wskaźnika na 2023 rok, znacznie przekroczyły jego realizację w roku 2018. Najniższy

poziom na półmetku wdrażania perspektywy finansowej 2014-2020 osiąga województwo pomorskie (15,6%) i jest to wartość o połowę niższa od kolejnych w tym zestawieniu, tj. woj. podkarpackiego (29,9%) i opolskiego (31,7%), które zrealizowały cele wskaźnikowe na poziomie około 30%. Warto zauważyć, że wartość wskaźnika nie zmieniła się w porównaniu do założeń przyjętych w 2016 a 2018 roku (podobnie jak w przypadku woj. warmińsko-mazurskiego i lubuskiego notującego kilkukrotnie wyższy poziom osiągnięcia wskaźnika).

Tabela 8 - Wskaźnik „Liczba podmiotów ekonomii społecznej objętych wsparciem” w Sprawozdaniach RPO za 2018 rok

Lp.	Województwo / Region RPO	2023 - wysokość wskazana w 2018	2015	2016	2017	2018	wartość skumulowana	wskaźnik osiągnięć (wart. sk. / 2023)
1	podkarpackie	2 208	0	0	191	469	660	29,9%
2	śląskie	2 207	0	274	646	251	1171	53,1%
3	kujawsko-pomorskie	896	0	20	124	203	347	38,7%
4	dolnośląskie	820	2	157	287	110	556	67,8%
5	mazowieckie	720	0	120	217	264	601	83,5%
6	Lubelskie	653	26	104	208	131	469	71,8%
7	zachodniopomorskie	600	0	0	387	151	538	89,7%
8	wielkopolskie	589	50	473	310	157	990	168,1%
9	Łódzkie	531	0	200	229	343	772	145,4%
10	małopolskie	500	0	48	253	423	724	144,8%
11	Podlaskie	462	0	28	39	272	339	73,4%
12	pomorskie	450	4	5	26	35	70	15,6%
13	świętokrzyskie	393	0	0	168	132	300	76,3%
14	Opolskie	262	0	0	30	53	83	31,7%
15	Lubuskie	154	0	0	238	102	340	220,8%
16	warmińsko-mazurskie	92	16	105	108	79	308	334,8%

Źródło: R. Szarfenberg, A. Szarfenberg, „Opinia nt. realizacji KPRES w województwach i instytucjach centralnych za rok 2018. Raport o stanie ekonomii społecznej za rok 2018”

W kolejnej tabeli także woj. śląskie otwiera zestawienie wskaźnikowe, uszeregowane według najwyższych wartości zakładanych na 2023 rok, z liczbą 2075 miejsc pracy utworzonych w PES (i jest to wartość nieco wyższa niż zakładana w 2016 roku). Kolejne w zestawieniu, woj. wielkopolskie, utrzymało wskaźnik na poziomie 1500 miejsc, a w 2018 roku osiągnęło ponad połowę jego wartości. Najniższe w tym zestawieniu założenia przyjęło woj. opolskie (168 miejsc pracy w 2023). W zakresie poziomu realizacji założeń na półmetku okresu realizacji projektów jest duża rozbieżność – od 9,7% w woj. podlaskim do 102,3% w woj. warmińsko-mazurskim. Pozostałe regiony mieszczą się w przedziale od mniej niż 20% (17% -świętokrzyskie, 18,5% małopolskie) do niespełna 70% (podkarpackie – 69,6%, zachodniopomorskie 63,2%, kujawsko-pomorskie 62% i wielkopolskie 60,1%). Większość regionów rozpoczęła osiągnięcie wartości tego wskaźnika w 2017 roku, a cztery – w 2018 roku.

Tabela 9 - Wskaźnik „Liczba miejsc pracy w przedsiębiorstwach społecznych” w Sprawozdaniach RPO za 2018 rok

Lp.	Województwo / Region RPO	2023 - wysokość wskazana w 2018	2015	2016	2017	2018	wartość skumulowana	wskaźnik osiągnięć (wart. sk. / 2023)
1	śląskie	2 075	0	59	313	221	593	28,6%
2	wielkopolskie	1 500	0	182	471	248	901	60,1%
3	podkarpackie	1 079	0	0	0	751	751	69,6%
4	łódzkie	773	0	11	175	bd.	186	24,1%
5	lubuskie	700	0	0	235	130	365	52,1%
6	mazowieckie	687	0	0	111	295	406	59,1%
7	dolnośląskie	641	0	0	104	138	242	37,8%
8	małopolskie	600	0	0	7	104	111	18,5%
9	kujawsko-pomorskie	518	0	0	48	273	321	62,0%
10	pomorskie	500	0	0	0	98	98	19,6%
11	podlaskie	473	0	0	0	46	46	9,7%
12	warmińsko-mazurskie	400	0	35	143	231	409	102,3%
13	lubelskie	302	0	0	1	127	128	42,4%
14	świętokrzyskie	300	0	0	0	51	51	17,0%
15	zachodniopomorskie	300	0	0	91	99	190	63,3%
16	opolskie	168	0	0	20	63	83	49,4%

Źródło: R. Szarfenberg, A. Szarfenberg, „Opinia nt. realizacji KPRES w województwach i instytucjach centralnych za rok 2018. Raport o stanie ekonomii społecznej za rok 2018”

Kolejny monitorowany w RPO wskaźnik, poddany analizie w niniejszym opracowaniu, to liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym pracujących po opuszczeniu programu (łącznie z pracującymi na własny rachunek). Niemal wszystkie województwa określały jego poziom używając jako jednostkę miary procent, a nie liczbę osób (wyjątek tutaj stanowią województwa wielkopolskie i śląskie). W zestawieniach danych widać trudności z zapisaniem uzyskanych wartości oraz z ich interpretacją – w arkuszu sprawozdawczym w kolumnie „wskaźnik osiągnięć” (kolumna 13 w Tabeli) przybiera wartości nieadekwatne do danych, których ma być podsumowaniem, a co ważniejsze – w tej postaci jest bezużyteczny, bo nie pokazuje postępu w czasie, czyli ile z zakładanego wskaźnika już osiągnięto.

Trudności w pomiarze wskaźnika obrazują także trudności w jego osiągnięciu – w połowie okresu wdrażania RPO zdecydowana większość województw (11) nie przekroczyła 10% zakładanego poziomu, dwunaste – osiągnęło 10,3%. W tej perspektywie wyróżniają się: woj. lubuskie (32,9%) oraz dwa województwa z dwukrotnie wyższym poziomem: zachodniopomorskie (21,2%) oraz świętokrzyskie (18,7%). Cztery województwa osiągnęły wartość skumulowaną wskaźnika na poziomie zerowym: opolskie (0) i podkarpackie (0) oraz małopolskie i podlaskie (po 0,3% - tj. 1. osobie w liczbowym ujęciu wskaźnika). W kolumnie 14 tabeli najwyższą wartość widać w odniesieniu do woj. dolnośląskiego (122,5%), które co prawda czterokrotnie zmniejszyło założenia dotyczące wartości końcowej wskaźnika, jednak podniosło także zakładaną liczbę osób objętą wsparciem, więc nominalnie zakładana liczba osób pracujących po zakończeniu programu zwiększyła się do 128 (osób). Przekroczono w tym przypadku wyższy niż pierwotnie zakładano próg, niemniej – na tle innych regionów nadal jest to wartość najniższa, kolejne województwo –

świętokrzyskie – zakłada, że po programie będzie pracować 295 osób. Najwyższe nominalnie założenia w tym wskaźniku przyjęło woj. wielkopolskie (1750 osób) oraz śląskie (1218).

Tabela 10 - Wskaźnik „Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym pracujących po opuszczeniu programu (łącznie z pracującymi na własny rachunek)” w Sprawozdaniach RPO za 2018 rok

Lp.	Województwo / Region RPO	2023 - wysokość wskazana w 2018	wartość liczbowa w 2018	2015	2016	2017	2018	wartość skumulowana	wskaźnik osiągnięć (w sprawo-zdaniu)	postęp (wartość skumulow./ 2023)
1	Wielkopolskie	50%	1750	0	1	7	128	136	0,14	7,8%
2	Śląskie	1 218	1218	0	1	42	49	92	0,08	7,6%
3	zachodniopomorskie	18%	772	0	0	72	92	164	0,45	21,2%
4	Lubuskie	700	700	0	0	17	213	230	0,33	32,9%
5	Mazowieckie	38%	687	0	0	4	49	53	0,11	7,7%
6	Opolskie	20%	668	0	0	0	0	0	brak	0,0%
7	kujawsko-pomorskie	518	518	0	0	0	39	39	nd.	7,5%
8	Podkarpackie	9,2%	510	0	0	0	0	0	brak	0,0%
9	Pomorskie	32%	448	0	0	0	46	46	bd.	10,3%
10	Łódzkie	66%	394	0	0	7	32	39	bd.	9,9%
11	Podlaskie	17%	365	0	0	0	1	1	0,00	0,3%
12	Małopolskie	26%	312	0	0	0	1	1	18,50%	0,3%
13	warmińsko-mazurskie	20%	308	0	0	23	7	30	13	9,8%
14	Lubelskie	20%	307	0	0	0	19	19	0,29	6,2%
15	Świętokrzyskie	25%	295	0	0	8	47	55	0,96	18,7%
16	Dolnośląskie	20%	128	0	0	107	50	157	60,06%	122,5%

Źródło: R. Szarfenberg, A. Szarfenberg, „Opinia nt. realizacji KPRES w województwach i instytucjach centralnych za rok 2018. Raport o stanie ekonomii społecznej za rok 2018”

Ostatni z analizowanych wskaźników RPO to „Liczba miejsc pracy istniejących co najmniej 30 miesięcy, utworzonych w przedsiębiorstwach społecznych”. Niemal wszystkie regiony nie tylko nie osiągnęły zakładanych wartości, ale nie przekroczyły progu zerowego, co może wynikać z wpisanego we wskaźnik niemal trzyletniego okresu istnienia miejsca pracy. Wyróżnia się jedyne województwo – śląskie, które osiągnęło ten wskaźnik na poziomie 4,3%, przy czym jest to także województwo z najwyższym poziomem wskaźnika zakładanym do osiągnięcia w 2023 roku (na poziomie 602 miejsca pracy). Kolejne województwo – małopolskie – zakłada istnienie 85%, czyli 510 miejsc pracy. Wysoki procentowo poziom wskaźnika określiło także woj. zachodniopomorskie – 75%. Najniższy poziom wskazało woj. lubelskie – 15%, kolejne trzy województwa zakładają, że o średnio co czwarte miejsce pracy w PES będzie istniało min. 30 miesięcy (warmińsko-mazurskie 22%, pomorskie 25%, świętokrzyskie 26%).

Tabela 11 - Wskaźnik „Liczba miejsc pracy istniejących co najmniej 30 miesięcy, utworzonych w przedsiębiorstwach społecznych” w Sprawozdaniach RPO za 2018 rok

Lp.	Województwo / Region RPO	2023 - wysokość wskazana w 2018	wartość liczbowa wskaźnika w 2018	2017	2018	wartość skumulowana	wskaźnik osiągnięć (wart. sk. / 2023)
1	śląskie	602	602	0	26	26	4,3%
2	małopolskie	85%	510	0	bd.	0	0
3	wielkopolskie	29%	435	0	0	0	0
4	podkarpackie	33%	356	0	0	0	0
5	łódzkie	44%	340	0	0	0	0
6	dolnośląskie	50%	321	0	0	0	0
7	mazowieckie	40%	275	0	0	0	0
8	lubuskie	245	245	0	0	0	0
9	zachodniopomorskie	75%	225	0	0	0	0
10	kujawsko-pomorskie	30%	155	0	0	0	0
11	podlaskie	30%	142	0	0	0	0
12	pomorskie	25%	125	0	0	0	0
13	warmińsko-mazurskie	22%	88	0	0	0	0
14	świętokrzyskie	26%	78	0	0	0	0
15	opolskie	60	60	nd	nd	0	0
16	lubelskie	15%	45	0	0	0	0

Źródło: R. Szarfenberg, A. Szarfenberg, „Opinia nt. realizacji KPRES w województwach i instytucjach centralnych za rok 2018. Raport o stanie ekonomii społecznej za rok 2018”

Podsumowanie oraz rekomendacje

Z perspektywy realizacji założeń KPRES rok 2018 był przełomowy. Z jednej strony postępowało wdrażanie założeń Programu, przyjętych w 2014 r. z horyzontem czasowym do 2020. Z drugiej strony finalizowano prace nad aktualizacją dokumentu, który prawie od początku 2019 r. miał już funkcjonować w zrewidowanej odsłonie.

Wdrażanie zapisów KPRES w 2018 r. przybliżyło nas do realizacji celu głównego dokumentu, który wskazuje, że do 2020 r. podmioty ekonomii społecznej staną się ważnym elementem aktywizacji osób w trudnej sytuacji oraz dostawcą usług użyteczności publicznej

działającym we wspólnotach samorządowych. Na realizację ww. celu głównego składało się wzmocnienie roli podmiotów ekonomii społecznej we wspólnotach samorządowych (m.in. upowszechnianie mechanizmu klauzul społecznych wśród władz samorządowych), powstawanie i utrzymanie miejsc pracy w przedsiębiorstwach społecznych (m.in. dzięki rozbudowanemu systemowi dotacji instrumentów zwrotnych), a także wzrost skuteczności mechanizmów zarządzania i koordynacja polityki społecznej (m.in. poprzez funkcjonowanie KKRES oraz RKRES w województwach) oraz wzrost kompetencji w obszarze ekonomii społecznej w społeczeństwie (zwłaszcza kompetencji społecznych, których rozwój jest wspierany m.in. w projekcie strategicznych Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju „Młodzież Solidarna w Działaniu”). Jak wskazują przedstawione w niniejszym sprawozdaniu dane, osiągnięcie tak sformułowanych celów jest procesem rozłożonym na lata, obejmującym bardzo szerokie spektrum działań zarówno na poziomie centralnym, jak i regionalnym oraz lokalnym. Dzięki tak wielowymiarowej strukturze wdrożenia, rozwój ekonomii społecznej ma systemowy charakter, a zmiana charakteryzuje się umiarkowaną dynamiką, pozwalającą na trwale zakorzenienie się nowych rozwiązań.

Przedstawione wyżej dane sprawozdawcze z realizacji założeń KPRES w 2018 r. oraz analizy zawarte w „Opinii nt. realizacji KPRES w województwach i instytucjach centralnych za rok 2018. Raport o stanie ekonomii społecznej za rok 2018” skłaniają do kilku konkretnych wniosków i obserwacji.

Warto zwrócić uwagę na dane z monitoringu wskaźnika „Liczba osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym objętych wsparciem w programie”, które obrazują zarówno kondycję sektora w poszczególnych województwach w zakresie rozwoju ekonomii społecznej oraz wdrażanie KPRES w perspektywie poszczególnych województw, ale także wyzwania, jakie stają przed realizatorami działań w kontekście statystycznego obrazowania ich „produktów” i rezultatów. Należy podkreślić fakt, że poziom osiągnięcia wskaźników w poszczególnych regionach jest bardzo różny. W zakresie osiągania wskaźników RPO pozytywnie wyróżnia się województwo śląskie – zarówno pod względem wysokich (na tle innych regionów) wartości nominalnych wskaźników, jak i pod względem ich osiągania. Jest to jedyne województwo, które na koniec 2018 roku osiągnęło wyższy niż 0 poziom wskaźnika „Liczba miejsc pracy istniejących co najmniej 30 miesięcy, utworzonych w przedsiębiorstwach społecznych”.

Choć Ośrodki Wsparcia Ekonomii Społecznej przygotowują i publikują sprawozdania z działalności rocznej, to struktura tych sprawozdań jest zróżnicowana, przypomina sprawozdanie z działalności organizacji pozarządowej, podzielone na część finansową i merytoryczną. Różne podmioty podsumowują zrealizowane działania w bardziej lub mniej szczegółowy sposób, przy czym na ogół nie przekraczają kilku stron objętości. Zdarza się, że sprawozdanie z działalności OWES jest częścią sprawozdania z działalności podmiotu prowadzącego, np. stowarzyszenia.

Zestawienie danych dostępne dzięki ZSMES pokazuje możliwości wykorzystywania danych, które zostaną zagregowane w jednym systemie, w tym przypadku – do analiz potencjałów i ograniczeń różnych form PES oraz rezultatów ich aktywności w środowisku lokalnym.

W odniesieniu do zestawień i analiz porównujących realizację krajowego programu z perspektywy regionów należy pamiętać, że województwa różnią się między sobą nie tylko przyjętymi założeniami oraz wysokością zakładanych i osiąganych wskaźników, ale także uwarunkowaniami do ich realizacji (liczbą ludności, dostępem do różnych zasobów, doświadczeniem w realizacji działań w obszarze ekonomii społecznej etc.). ROPS-y przygotowują (lub zamawiają) okresowe badania ewaluacyjne monitorujące postęp w zakresie wspierania rozwoju

sektora ekonomii społecznej. Realizowane badania mają różny zakres, cele i sposób realizacji, z nierównym zaangażowaniem odnoszą się do wskaźników monitorujących osiągnięcie celów KPRES i regionalnych PRPRES-ów. Nie zawsze badania ewaluacyjne przeprowadzone w regionach mogą być źródłem wiedzy, zdarza się bowiem, że nie zawsze prezentują najbardziej aktualne dane.

Warto upowszechniać wiedzę dotyczącą znaczenia statystyk i analiz w odniesieniu do rozwoju sektora, oraz umiejętności do korzystania z dostępnych źródeł, ponieważ im więcej osób – praktyków z sektora PES będzie rozumiało znaczenie rzetelnej sprawozdawczości, tym lepszej jakości będą analizy i raporty opracowywane na poziomie lokalnym i regionalnym.

Jak zauważono wyżej, obecnie sprawozdania OWES nie są wystandaryzowane, a mogą przynieść zestaw interesujących danych w kontekście działania PES. Dane zbierane przez OWES mogłyby służyć nie tylko rozliczeniu działalności podmiotu prowadzącego, ale także mieć wartość statystyczną, a zatem informacje o działalności przedsiębiorstw społecznych prezentowane przez różne OWES powinny być porównywalne.

W sprawozdaniu z realizacji KPRES w 2017 r. w ramach rekomendacji wskazywano, że w świetle trwającej aktualizacji KPRES najważniejszym zadaniem na 2018 r. było osiągnięcie w jak największym stopniu przyjętych celów Programu i zapewnienie tym samym silnej podstawy dla realizacji listy działań określonych w jego nowej, zaktualizowanej wersji. Docelowy kształt zaktualizowany KPRES, dostosowany do wyzwań i kierunków realizowanych obecnie polityk publicznych w obszarze ekonomii społecznej, przyjął w 2019 r.

Kolejne sprawozdanie z realizacji zaktualizowanego już KPRES, które zgodnie ze zaktualizowanymi zapisami dotyczyć będzie lat 2019-20, uwzględni wdrażanie ww. rekomendacji.